

อภิปฐขนิยบุคคล-มหาปฐขนิยบุคคล-ปฐขนิยบุคคล*

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ*

ปีนี้เป็นปีที่ข้าพเจ้าได้รับรางวัลจากผลแห่งกรรมดีที่ได้ทำไว้ คือ เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาไทย จาก ศาสตราจารย์ ดร. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตามที่สภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีมติเป็นเอกฉันท์มอบ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้แก่ข้าพเจ้า ซึ่งข้าพเจ้าก็ไม่รู้สึกแปลกใจนัก ทั้งนี้เพราะ เคยได้รับศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาภาษาไทยจากมหาวิทยาลัยบูรพามาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ แต่สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าภาคภูมิใจก็เพราะได้รับพระราชทานปริญญาบัตรใน สาขาที่ข้าพเจ้า มิได้เคยเป็นอาจารย์ภาษาไทยมาก่อนเลย คงจะเป็นเพราะผลแห่งกรรมดีที่ ข้าพเจ้าได้ทำไว้ติดต่อกันเป็นเวลาหลายสิบปี ทั้งนี้เพราะทางกรมประชาสัมพันธ์ในสมัยที่ **พลตรี ประkob จารุมณี** เป็นอธิบดี ได้เชิญให้ข้าพเจ้าไปออกรายการ “ภาษาของเรา” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย กรมประชาสัมพันธ์ เพียงสัปดาห์ละ ๑๕ นาที เท่านั้น ครั้งแรกข้าพเจ้าก็จะไม่รับ เนื่องจากมิได้เป็นอาจารย์ภาษาไทย แต่ทางกรมประชาสัมพันธ์ ทราบว่าข้าพเจ้ารับราชการอยู่ที่ราชบัณฑิตยสถาน และทำหน้าที่เป็นกรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการชำระปทานุกรมอยู่ ควรจะได้นำความรู้ที่ได้รับจากการประชุมคณะกรรมการชำระ ปทานุกรมมาเผยแพร่ให้ประชาชนได้ความรู้ความเข้าใจบ้าง ในที่สุดข้าพเจ้าก็รับเชิญไปบรรยาย ทางสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๑๕ จนถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ เศษ เป็นเวลากว่า ๒๐ ปีและต่อมาก็ได้รับการขอร้องให้ ไปออกอากาศใน “รายการภาษาไทยไขขาน” ทุกวัน วันละ ๕ นาที ทั้งนี้เพราะมีผู้ฟังสนใจกันมาก เพราะเวลานั้น การศึกษาภาษาไทยกำลังไม่ได้ รับความนิยม ทำให้ความรู้เรื่องภาษาไทย เสื่อมลง จนเด็ก ๆ ไม่ค่อยสนใจภาษาไทย เพราะ คณะเนนกันน้อย และครูบาอาจารย์ตลอดจนนักการเมือง และผู้บริหารบ้านเมืองก็ชอบพูดภาษา

* ราชบัณฑิต.

๒๑๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ไทยแกมฝรั่ง หรือฝรั่งแกมไทยอยู่ตลอดเวลา เพื่อแสดงว่า “ฉันเป็นนักเรียนนอก” พูด ภาษาไทย ไม่ค่อยชัด และต่อมาเมื่อครบรอบ ๗๐๐ ปี ลายสี่ไท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีคณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทยขึ้น โดยมีศาสตราจารย์ **คุณหญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์** เป็นประธาน และข้าพเจ้าได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่ง และกรมประชาสัมพันธ์ก็ขอให้ คณะกรรมการรณรงค์เพื่อภาษาไทย เขียนเรื่องภาษาไทย ไปออกอากาศในรายการ “**ภาษาไทย ๕ นาที**” เดือนละ ๒ ครั้ง คณะกรรมการฯ ก็ขอให้ ข้าพเจ้ารับผิดชอบในเรื่องนี้ ข้าพเจ้าก็ตอบรับด้วยความเต็มใจ และต่อมาทางกรมประชาสัมพันธ์ ก็ขอให้เขียนไปออกอากาศทุกสัปดาห์ ก็เป็นอันว่า ข้าพเจ้ามี “รายการภาษาไทย” ไปออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย รวม ๓ รายการ คือ **ภาษาของเรา ภาษาไทยไซไซ** และ**ภาษาไทย ๕ นาที** ทำให้ประชาชนมีความสนใจเรื่องภาษาไทยมากขึ้น และมีผู้แสดงความคิดเห็นไปร่วมรายการอยู่เสมอ โดยเฉพาะรายการ “ภาษาของเรา” ซึ่งเคยออกอากาศเพียงครั้งละ ๑๕ นาที ทางกรมประชาสัมพันธ์ ก็ขยายเวลาให้เป็น ๒๕ นาที แต่จะออกอากาศถึง ๓๐ นาทีก็ได้ และมีอยู่ช่วงระยะเวลาหนึ่งที่กรมประชาสัมพันธ์นำเอารายการ “ภาษาของเรา” มาออกอากาศในตอนเช้าหลังจากจบรายการข่าวแล้ว ทำให้ทุกคนต้องฟัง “รายการภาษาของเรา” ไปด้วย จะด้วยความเต็มใจหรือไม่ก็ตาม การออกอากาศทุกครั้งถือว่าเป็นรายการกุศล ไม่มีคำตอบแทนใด ๆ เจ้าหน้าที่ทุกคนรวมทั้งผู้บันทึกเสียงก็เต็มใจไปบันทึกเสียงให้ แม้ในวันเสาร์และวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดราชการ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าไม่มีเวลาว่างสำหรับวันปรกติ เนื่องจากมีรายการสอนและรายการประชุมทุกวัน

การที่ข้าพเจ้าได้เป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการชำระปทานุกรม แห่งราชบัณฑิตยสถานนั้น นับว่าเป็น “**โชคดี**” ของข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้าได้มีโอกาสร่วมงานกับ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาไทยเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่**ศาสตราจารย์ พระยาอนุমান-ราชชน ดร.สุกิจ นิมมานเหมินท์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์** ซึ่งถือว่าเป็นนักปราชญ์ “**ระดับโลก**” เพราะได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติมาแล้ว นอกจากนั้นก็มี **คุณพระธรรมนิเทศทวยหาญ คุณพระปฏิเวทย์วิศิษฐ์ อาจารย์กำชัย ทองหล่อ อาจารย์เกษม บุญศรี อาจารย์เจริญ อินทรเกษตร ศาสตราจารย์ ดร.บรรจบ พันธุเมธา อาจารย์ฉ่ำ ทองคำวรรณ ขุนวิจิตรมาตรา อาจารย์สถิตย์ เสมานิล อาจารย์ทวี ทวี-วรรณนะ อาจารย์ทองสีบ ศุภะมารค คุณหลวงบุเรศบำรุงการ อาจารย์วงศ์ เขาวนกะวี** ฯลฯ ท่านกรรมการเหล่านี้ล้วนเป็นผู้ทรงคุณวุฒิอย่างหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ข้าพเจ้าสงสัยอะไร

อภิชนียบุคคล-มหาบุชนียบุคคล-บุชนียบุคคล

ก็สอบถามท่านได้ตลอดเวลา และเมื่อได้ความรู้แปลกๆ มา ข้าพเจ้าก็นำมาถ่ายทอดออกอากาศ ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยต่อไป เพื่อให้คนรุ่นหลังได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ไว้ด้วย คงจะเป็นผลแห่งกุศลกรรมนี้เองที่ทำให้ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ด้านภาษาไทยจาก ๒ มหาวิทยาลัยดังกล่าวแล้ว และคงเป็นเพราะข้าพเจ้ามีลูกศิษย์ดีๆ และ เก่งๆ เป็นจำนวนมาก ซึ่งบรรดาศิษย์เหล่านี้ล้วนเป็นแรงผลักดันให้ข้าพเจ้าได้รับเกียรติอันสูงยิ่ง เช่นนี้ คือที่มหาวิทยาลัยบูรพา ข้าพเจ้าได้ทราบว่าคุณคือที่เป็นแรงผลักดันสำคัญให้ข้าพเจ้า ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ด้านภาษาไทยก็คือ **รองศาสตราจารย์ชาติ มณีศรี** รองอธิการบดี และที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก็เพราะ**รองศาสตราจารย์ ดร.วิไลศักดิ์ กิ่งคำ** หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ เป็นผู้มีส่วนสำคัญที่ผลักดันให้สภามหาวิทยาลัย อนุมัติปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ให้ ทั้งนี้เพราะข้าพเจ้าได้ผู้หลักผู้ใหญ่ ครูบาอาจารย์ และศิษย์ซึ่งเป็น **“กัลยาณมิตร”** มากมายนั่นเอง

ความจริงการที่ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์นั้นก็ไม่ใช่ว่า เรื่องที่แปลกนัก เพราะแม้แต่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการพระราชทานปริญญาที่มหาวิทยาลัยบูรพา ยังทรงถามข้าพเจ้าว่า “มาสอนถึงที่นี่ด้วยหรือ” ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้กราบทูลว่า “ข้าพเจ้ามิได้ไปสอนที่มหาวิทยาลัยบูรพาดอกพระพุทธเจ้าค่ะ”

แต่ที่นับว่าเป็นเรื่องแปลกอย่างมากสำหรับข้าพเจ้า ก็คือ เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้าพเจ้าได้รับพระราชทานปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์แล้ว ในวันที่ ๒๗ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ข้าพเจ้าก็ได้รับเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ให้ไปรับรางวัลในฐานะที่ได้รับยกย่องเป็น **“บุชนียบุคคลด้านภาษาไทย”** ร่วมกับราชบัณฑิต และผู้มีเกียรติอื่น ๆ อีกหลายคน ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ ราชบัณฑิตที่ได้รับยกย่องเป็น **“บุชนียบุคคลด้านภาษาไทย”** นอกจากข้าพเจ้าก็มี ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร ศาสตราจารย์ คุณหญิงกุลลาภ มัลลิกะมาส ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา นาคสกุล คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ และหลังจากได้รับเกียรติที่ยิ่งใหญ่ทั้ง ๒ วาระนี้แล้ว ทางมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็จัดงานแสดงความยินดีให้ในฐานะผู้ได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และต่อมาสมาคมศิษย์เก่า

๒๑๘ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ก็จัดงานแสดงความยินดีให้อีกครั้งหนึ่งและบรรดานิสิตชั้นปริญญาเอกภาษาไทยก็จัดงานแสดงความชื่นชมยินดีในฐานะที่ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ณ นคร อดีตรองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และข้าพเจ้าได้รับยกย่องเป็น “**ปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย**” นอกจากนั้นศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งมีอาจารย์สนั่น ไชยานุกุล ศิษย์ มจร. รุ่นแรกและรุ่นเดียวกับข้าพเจ้าเป็นประธาน ศาสตราจารย์พิเศษอดิศักดิ์ ทองบุญ ราชบัณฑิต และพลตรีทองขาว พ่วงรอดพันธุ์ เป็นผู้ร่วมกันจัดงาน แสดงความยินดีแก่ข้าพเจ้าที่สโมสร ส.ทร. ทำให้ข้าพเจ้ามีความซาบซึ้งใน “**กฎแห่งกรรม**” เป็นอย่างยิ่ง เพราะพระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ว่า “**กल्याณการี กल्याณ**” ผู้ทำเหตุดี ย่อมได้ผลดี ขอให้เราทำด้วยกุศลเจตนาแล้วก็แล้วกัน ส่วนจะให้ผลเมื่อใดนั้นไม่ต้องไปวิตกกังวลให้มาก เมื่อถึงคราวที่เหมาะสม ผลกรรมที่เราทำไว้ย่อมให้ผลเอง กรรมบางอย่างอาจให้ผลเร็ว กรรม บางอย่างอาจให้ผลช้า เช่นเดียวกับพืชพรรณธัญญาหาร เช่น ข้าว พริก มะเขือ บางที ๓-๔ เดือนก็ให้ผลแล้ว ถ้าเป็นมะม่วง มะปราง ต้องใช้เวลา ๕-๖ ปี จึงจะได้ผล ถ้าเป็น ไม้สัก ก็ต้องใช้เวลาอย่างน้อย ๕๐ ปี แต่สิ่งที่ข้าพเจ้าจะต้องรำลึกถึงความกตัญญู-กตเวทิตาธรรมตลอดเวลา ก็คือ ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ที่เป็นหลักสำคัญในภาษาไทย ข้าพเจ้าได้รับจากสำนักเรียนวัดสระเกศและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ส่วนวิชาการ อื่น ๆ ที่มีส่วนประกอบอันสำคัญ นอกจากข้าพเจ้าจะได้รับจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-ราชวิทยาลัยแล้ว ข้าพเจ้ายังได้รับจากครูบาอาจารย์ชั้นยอดๆ จากมหาวิทยาลัยเยล สหรัฐอเมริกาด้วย ทำให้ข้าพเจ้าสามารถประยุกต์วิชาการต่างๆ เหล่านี้มาใช้ในการบรรยายภาษาไทยในแง่มุมต่างๆ ได้

ที่ข้าพเจ้ารู้สึกกระอักกระอ่วนใจอยู่อย่างมากเมื่อได้รับยกย่องเป็น “**ปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย**” ก็คือ ข้าพเจ้ามีความรู้สึกลัวว่า บุคคลที่ควรแก่การยกย่องเป็นปูชนียบุคคล หรือยิ่งกว่าปูชนียบุคคลมีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งข้าพเจ้าได้แยกประเภทเป็น ๓ ประเภทคือ “**อภิปูชนียบุคคล, มหาปูชนียบุคคล, ปูชนียบุคคล**” เช่นเดียวกับที่ทางพระพุทธศาสนาได้แบ่ง “**บารมี**” เป็น “**บารมี อูปบารมี ปรมัตถบารมี**” นั่นเอง

บุคคลที่ข้าพเจ้าจัดให้เป็น “**อภิปูชนียบุคคลด้านภาษาไทย**” ล้วนแต่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ และเจ้านายชั้นสูงทั้งนั้น ได้แก่ **พ่อขุนรามคำแหงมหาราช** ผู้ทรงประดิษฐ์ลายสือไทยขึ้นให้เรามีภาษาเขียนใช้มาจนถึงทุกวันนี้ เพราะสมัยก่อนนั้น ถ้าเราต้องการค้นคว้าเรื่องประวัติศาสตร์ของไทย ลาว เขมร ฯลฯ ก็ต้องอาศัยจดหมายเหตุของจีน เพราะจีนมีตัวหนังสือใช้มา

หลายพันปีแล้ว

อภิปฐนียบุคคลพระองค์ที่ ๒ คือ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ที่ทรงเป็นห่วงใยเรื่องภาษาไทยที่ในสมัยนั้นใช้กันผิดๆ ถูกๆ อยู่มาก ซึ่งแม้ปัจจุบันนี้ก็ยังไม่ค่อยถูก ดังจะเห็นได้ใน “ประกาศรัชกาลที่ ๔” เช่น ประกาศฉบับที่ ๑๗๙ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๒ เรื่อง “ให้ใช้คำ กับ แก่ แต่ ต่อ ใน ยัง ในที่ควร” ณ วันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรม ๕ ค่ำ ปีมะแม เอกศก ดังนี้

“ประกาศมาให้คนเขียนหนังสือทั้งปวงทราบทั่วแล้ว สังกัดให้ให้ถูกในที่ควรจะว่า (กับ) ว่า (แก่) ว่า (แต่) ว่า (แต่) ว่า (ต่อ) ว่า (ใน) ว่า (ยัง) จงสังกัดให้แน่ แล้วใช้ให้ถูก อย่าให้เป็นกับไปทุกแห่ง แลอย่ากลัว (กับ) งกเงินไป ฯ คนสองคนสามคนขึ้นไปทำกิริยาเหมือนกันใช้ว่า กับ ผัวนอนกับเมีย ผัวอยู่กับเมีย นายไปกับบ่าว คนหนึ่งนั่งพูดเล่นกับคนหนึ่ง นายปรึกษากับบ่าว บุตรร่วมสุขร่วมทุกข์กับบิดามารดา ลูกค้าซื้อขายกับชาวบ้าน ชุนนางเจรจากับแขกเมือง ละครเล่นกับตลก คนหนึ่งวิวาทกับเพื่อนบ้าน ผู้ร้ายตีรันกันกับเจ้าเรือน คนโทษไปกับผู้คุม อะไรอื่น ๆ เช่นนี้มีมากมายนัก เอาที่คนสองคนสามคน หรือมาก ทำกิริยาเดียวกัน ทำด้วยกันจึงใช้ กับ ฯ อนึ่ง ถ้าเป็นของที่ไปด้วย มาด้วย อยู่ด้วย ได้มาด้วย เสียไป หายไปด้วยกัน ก็ว่ากับได้ เหมือนหนึ่ง คนไปกับยามของตัว ไปกับดาบแลปืนของตัว ก็ว่าได้ คนมากับหาบสิ่งของ คนแก่มากับไม้เท้า คนมากับช้าง กับม้า กับโค กับกระบือ คนอยู่กับ หีบผ้า ทองเก็บไว้กับเงิน ผ้ากับเสื้ออยู่ด้วยกัน คนได้มีดมากับด้าม ได้ขวานมากับส่ว ได้ปืนมากับดินดำ ได้เกวียนมากับวัว หีบไฟไหม้เสียกับผ้า เงินหายไปกับถุงด้วยกัน ฯ ของก็ดี สัตว์ก็ดี คนก็ดี อยู่ด้วยกัน ไปด้วยกัน ทำอะไรด้วยกัน ต้องที่จะออกชื่อด้วยกันว่า กับ ได้สิ้น คือเงินกับทอง หม้อข้าวกับเชิงกราน บังเหียนกับม้า ตะพดกับโค สายสนตะพายกับกระบือ นกกับกรง ทหารกับปืน คนกับช้าง ม้ากับรถ โคกับเกวียน คนกับรองเท้า ช้างกับม้า ลากับอุฐ บุตรกับบิดา ชากับเจ้า เรือกับคน อะไรๆ เป็นอันมาก ที่ไปด้วยกัน มาด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ทำอะไรด้วยกัน ว่ากับได้หมด แต่ถวายเป็นให้ แลรับ แลเรียกเอา บอกเล่า ว่ากับไม่ได้เลย ฯ ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายในหลวง ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายในเจ้าต่างกรม กำนันให้ท่านเสนาบดี ฯ ถวายพระพรแต่พระเจ้าอยู่หัว กราบทูลพระกรุณาแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กราบทูลต่อเจ้าต่างกรม เจ้ายังไม่ได้ตั้งกรม เรียนต่อท่านเสนาบดี แจ้งความ ต่อผู้สำเร็จราชการเมือง กรรมการฟ้องต่อลูกขุน ณ ศาลหลวง ให้ใช้ ใน แต่ ต่อ โดยสมควร

๒๒๐ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

นอกจากนี้ใช้แก่ คือ พระราชทานแก่ ให้แก่ บอกแก่ แจงความแก่ ทำโทษแก่ ลงโทษแก่ ใครๆ อะไรๆ ว่าไม่สุดแล้ว คำที่ต่อกับ แจงแก่ ร้องเรียกแก่ ทำคุณแก่ ทำให้แก่ บอกให้แก่ แจกจ่ายแก่ เสียไปแก่ ลงพระราชอาญาแก่ ให้ปรับไหมแก่ ได้แก่ เสียแก่ ไว้แก่ ไว้ใจแก่ ไว้ความแก่ เอ็นดูแก่ เห็นแก่ ให้ถ้อยคำแก่ ยอมแก่ โกรธแก่ ไว้ธุระแก่ ให้ศีลให้พรแก่ สมควรแก่ จงมีแก่ สงสารแก่ อนุเคราะห์แก่ ขายให้แก่ ให้ช่องแก่ และอื่นๆ ที่คล้ายกัน ให้ว่าแก่ อย่าว่อกับเลย เหมือนคำที่จะควรว่าแต่นั้น คือ รับแต่ ขอแต่ เอาแต่ เรียกเอาแต่ ได้พระราชทานแต่ ได้อนุเคราะห์แต่ เรียกภาษีแต่ เอามาแต่ ฟังแต่ มาแต่ ซ้อมมาแต่ เรียกเอาแต่ เก็บเอาแต่ รู้แต่ และอื่นๆ ใช้แต่ในที่ว่าด้วยต้นทางมา

ประกาศมา ณ วันพฤหัสบดี เดือนยี่ แรมห้าค่ำ ปีมะแม เอกศก”

เรื่อง “ประกาศห้ามไม่ให้ใช้คำว่า ขอบเหนือเจริญใจ แลติดเนื้อต้องใจ ในคำกราบทูล”
(ฉบับที่ ๑๑ พ.ศ. ๒๓๙๕)

อภิปฐนีบุคคล พระองค์ที่ ๓ คือ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งทรงเจริญรอยตามพระราชบิดา คงจะทรงรำคาญเรื่องการใช้ภาษาไทยเลวๆ ถึงกับทรงตั้ง “สมาคมรักษาภาษาไทย” ขึ้น ซึ่งเรื่องนี้ข้าพเจ้าได้เคยนำออกอากาศทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๙ ดังข้าพเจ้าขอยกข้อความนั้นมาเสนอท่านผู้อ่านดังนี้”

“สมาคมรักษาภาษาไทย”

เหตุที่ภาษาไทยเราในปัจจุบันนี้ ไม่ค่อยได้รับการเอาใจใส่หรือพิถีพิถันกันมากนัก ใครอยากจะทำอย่างไร ก็เขียนกันไป ทั้งๆ ที่ได้มีพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน อยู่เป็นหลักแล้วก็ตาม ถึงกระนั้นก็มักเขียนกันไม่ค่อยถูก เหตุหนึ่งก็เพราะเข้าใจเอาว่าคงถูกแล้ว เพราะเคยพบเห็น เขียนกันอยู่บ่อยๆ บางทีก็เพราะขี้เกียจเปิดพจนานุกรม ทั้งๆ ที่มีอยู่แล้ว ก็ไม่ค่อยได้เปิด นอกจากอยากจะทำบวาคำนี้มีความหมายว่าอะไร จึงจะเปิดดูสักที แต่ที่จะเปิดเพราะสงสัยว่าเขียนอย่างไรจึงจะถูก ดูจะมีปริมาณน้อยลง ยิ่งในปัจจุบันนี้มีภาษาวิบัติเข้ามาแทรกซึมอยู่ในภาษาไทยมากขึ้น อย่างเช่นคำว่า “ยากส์ มั่นส์” แม้รายการหนึ่งที่จัดทำที่วิ.

ก็ตั้งชื่อว่า “มันส์” ซึ่งไม่น่าจะให้ออกมาปรากฏในจอทีวี. เลย เพราะเป็นภาษาวิบัติมาก เพราะตัว “ส์” ที่ใส่เข้ามานั้นจะว่าเอาอย่างมาจากภาษาอังกฤษก็ไม่ใช่ เพราะในภาษาอังกฤษ คำที่จะเติม s ได้ ต้องเป็นคำนาม ส่วนคำว่า “ยาก” “มัน” เป็นคำวิเศษณ์ แม้ในภาษาอังกฤษ ก็เติม s ไม่ได้ แต่ในภาษาไทยกลับเอาตัว “ส์” มาใส่คำวิเศษณ์แทนตัว s แสดงว่าความรู้ทางด้านภาษาไทยและภาษาอังกฤษอ่อนมาก หรือจะเรียกว่าไม่รู้เรื่องไวยากรณ์ไทย ไวยากรณ์อังกฤษเลยก็ได้ แล้วอย่างนี้เรายังปล่อยให้ออกทาง สื่อมวลชนที่เป็นของราชการอีก ทำให้ นึกถึงความหวังใยในด้านภาษาไทยเราของพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรีในอดีต เช่น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งแต่ละพระองค์ทรงห่วงใยภาษาไทยมากเหลือเกิน ถึงกับ ทรงตั้ง “สมาคมรักษาภาษาไทย” ขึ้น เพราะภาษาไทยเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของไทยเรา ถ้าเราไม่ช่วยกันคอยขจัดมลทินต่างๆ ที่จะทำให้ภาษาต้องวิบัติไปแล้ว ในที่สุดภาษาไทยเราก็จะไม่มีหลักอะไร ใครอยากเขียนอย่างไร ก็เขียนไป แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเป็นการกีดกันไม่ให้ภาษาไทยขยายตัว ภาษาต้องขยายตัวแน่ มิฉะนั้นก็ไม่ใช่ “วัฒนธรรม” เพราะ “วัฒนธรรม” แปลว่า เจริญ แสดงว่าต้องเปลี่ยนแปลง แต่ต้องเปลี่ยนไปในทางที่ดี ในทางที่ถูก

น.ม.ส. ได้ทรงเขียนเรื่อง “สมาคมรักษาภาษาไทย” ว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระบรมราโชบายอย่างไรไว้ดังนี้

“เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทวีปยุโรปครั้งที่ ๒ ร.ศ. ๑๒๖ ทรงพระราชปรารภคำพูดในภาษาของเรา ซึ่งเริ่มเป็นไปในทางเลว จึงโปรดเกล้าฯ ให้เชิญกันตั้งเป็นสมาคมขึ้นหมู่หนึ่ง ผู้จะเข้าเป็นสมาชิกในสมาคมนั้น ต้องเป็นผู้ที่ตั้งใจแน่วแน่แล้วว่า จะปฏิบัติตามทางที่กำหนดไว้ เพื่อช่วยแก้ภาษาไทยให้พ้นจากทางเลว เวลานั้นประทับอยู่ ณ เมือง ฮอมเบ็ค^๑ (เยอรมัน) มีพระราชหัตถเลขามาถึง สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (กมล สาลักษณ์) มี หนังสือเชิญผู้มีชื่อหลายท่าน ให้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคม ซึ่งได้ตั้งขึ้นในเดือนตุลาคม ปีนั้น

“สมาชิกคนหนึ่งซึ่งเดี๋ยวนี้อยู่ในสำนักประมวญมารคได้ทรงรับเชิญเข้าสมาคม กล่าวว่าได้ปฏิบัติตามพระราชประสงค์อย่างเคร่งครัด และสมาชิกอื่นๆ ของสมาคมก็ได้ทำเช่นกัน คำ

^๑ แฮมเบิร์ก หรือ ฮัมบูร์ก

๒๒๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

เลขๆ เช่นที่ทรงระบุนั้น ได้หมดไปราวกับปลิดทิ้ง แต่ในปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๗๗) เมื่อสมาชิกของสมาคมตาย หรือแก่ไปเกือบหมด คนอื่นๆ ไม่รู้หรือไม่ได้จำไว้ คำพูดเช่น “รับ” แปลว่ากิน ก็กลับมาบ้างแล้ว

“เรานำสำเนาประกาศตั้งสมาคม และสำเนากระแสพระราชดำริเรื่องตั้งสมาคมมาพิมพ์ต่อไปนี้ เพื่อให้เห็นวิธีๆ หนึ่งของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการรักษาภาษาไทย เราเชื่อว่าผู้อื่นทั้งหลายของเรา ซึ่งเป็นผู้มีความรู้และความคิดในเรื่องคำพูด คงจะอนุโมทนาที่เรานำสำเนาทั้ง ๒ นี้มาให้ทราบแพร่หลายในเวลา (พ.ศ. ๒๕๗๗) บรรณารักษ์การพิมพ์ใหม่ของประมวลมารคมีปิติเป็นอันมาก ที่หนังสือของเราเป็นหนังสือแรกที่ได้เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในส่วนนี้”

(สำเนาประกาศตั้งสมาคม)

“ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกันว่า ด้วยบัดนี้มีภาษาไทยใหม่ๆ เกิดขึ้น เช่น กินข้าวพูดกันว่า รับ เป็นต้น แพร่หลายรวดเร็วทัน ที่จริงธรรมดากภาษา [ย่อมแปรไปตามคราวตามสมัยทุกชาติ ทุกภาษา แต่ภาษาใดเป็นผู้รู้คอยป้องกันแก้ไขอยู่แล้ว] ภาษาอื่นถึงจะแปรไป ก็ค่อยเป็นไปทีละน้อยตามควรแก่สมัย แต่ภาษาใด ผู้มีความรู้ไม่คอยป้องกันแก้ไข ปล่อยให้ตกไปอยู่ในความเดาของผู้ที่ไม่มีความรู้ถึงมูลศัพท์อันเป็นต้นคิดใช้ขึ้นแล้ว (ป้องกันแก้ไขอยู่แล้ว) ภาษาอื่นถึงจะแปรไป ก็ค่อยเป็นไปทีละน้อยตามควรแก่สมัย และถ้าภาษาใด ผู้มีความรู้ไม่คอยป้องกันแก้ไข ปล่อยให้ตกไปอยู่ในความเดาของผู้ที่ไม่มีความรู้ถึงมูลศัพท์เป็นต้นคิดใช้ขึ้นแล้ว ภาษาอื่นย่อมแปรไปโดยเร็วกว่ากาลที่สมควร ดุจดั่งคำว่ากินข้าว พูดกันว่า รับ เป็นต้น ซึ่งแพร่หลายรวดเร็วอยู่ในเวลานี้ จนทราบถึงพระเนตร พระกรรณ จึงทรงพระราชวิตกว่าภาษาไทยเป็นภาษาที่ไม่สมบูรณ์ คือมีคำไม่คอยพอใช้อยู่แล้ว ยังจะยิ่งย่อสั้น ลดค่าน้อยลงอีกดังนี้ ถ้าทิ้งไว้เข้าไป คำใหม่ๆ จะเกิดมากขึ้นแล้วจะแก้ไขไม่ไหว ภาษาจะกลายเป็นภาษาเลวทรามไปตามคติของผู้ที่ไม่มีความรู้เป็นหัวหน้า ทรงพระราชดำริเพื่อจะป้องกันถ้อยคำที่ไม่ถูกต้องมิให้แพร่ขึ้นโดยรวดเร็ว และเพื่อจะแก้ไขถ้อยคำแลอักษรที่ใช้กันมาในที่ผิดๆ ให้ถูกต้อง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานกระแสพระราชดำริชักชวนมา ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะตั้งสมาคมขึ้นหมู่หนึ่ง สำหรับวินิจฉัยศัพท์ที่ควรใช้อย่างไร และไม่ควรรใช้อย่างไร

อภิชนียบุคคล-มหาบุชนียบุคคล-บุชนียบุคคล

เป็นต้น ทรงรับภาระในหน้าที่นายก โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ มกุฎราชกุมาร ดำรงตำแหน่งอุปนายก พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงวชิรญาณวโรรส ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงเทวะวงษ์วโรปการ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมขุนสมมตอมรพันธุ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหลวงดำรงราชานุภาพ ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครสวรรค์ดิวงค์ ๑ เป็นกรรมการ และพระยาศรีสุนทรโวหาร เป็นเลขานุการ ข้อความมีแจ้งอยู่ในกระแสพระราชดำริ ซึ่งได้พิมพ์ต่อท้ายประกาศนี้มาด้วยแล้ว

“บัดนี้สมัคมนี่ได้ตั้งขึ้นตามกระแสพระบรมราชโองการแล้วแต่ วันที่ ๑๙ ตุลาคม รัตนโกสินทรศก^{๕๐} ๑๒๖.

“ประกาศมา ณ วันที่ ๑ พฤศจิกายน รัตนโกสินทรศก^{๕๐} ๑๒๖

(พระนามาภิไธย) วชิราวุธ

อุปนายก”

ส่วนกระแสพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องตั้งสมัคมนี่ มีดังนี้

“คำชักชวน

“ข้าพเจ้าเป็นผู้ที่ได้เกิดแล้วในประเทศสยามเป็นชาติไทยได้พูดภาษา ซึ่งชาวสยามพูด มากกว่า ๕๐ ปีแล้ว จึงเป็นผู้รักและหวังจะให้ภาษานั้นยังยืนมั่นคงอยู่ ไม่ให้กลับกลายเป็น ภาษาเลวยิ่งไปกว่าที่เคยพูด

“ภาษาไทยย่อมแพร่หลายไปในฝูงคนที่พูดเป็นหลายล้าน ไม่ใช่แต่ในประเทศสยาม ซึ่งข้าพเจ้าไม่ได้ประสงค์จะกล่าวถึงภาษาไทยเดิมนั้น แลไม่ได้ตั้งใจเฉพาะจะกล่าวถึงภาษาที่พูด อยู่ในแคว้นแคว้นแดนสยาม แต่หากต่างโวหารถ้อยคำยกเยื้องกันไปบ้างนั้น ประสงค์จะกล่าวถึง ภาษาสยามที่พูดกันอยู่ในมหาราชธานี ในราชสำนัก และในราชการทั่วพระราชอาณาเขตเป็นที่ตั้ง ขอให้เข้าใจความประสงค์ไว้ชั้นหนึ่งดังนี้

“ในปัจจุบันนี้ มีคำแปลกหูกมาใหม่ เช่นกับ กินข้าว เรียกว่า “รับ” เป็นต้นอย่าง ๑

๒๒๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

“คำลัดดัดสั้น ซึ่งไม่ใช่ทำนองพูดของชาวสยามฝ่ายตะวันตก เช่น สะพาน ว่า พาน เรียก ตลาด ว่า หลาด แต่ได้เกิดขึ้นใหม่ เช่นกับ ไม้ขีดไฟ เรียกว่า ไม้ขีด ฤ “ขีด” เปล่า เข็มกลัด เรียกว่า “กลัด” เปล่า เลื่อครูย เรียกว่า “ครูย” เปล่า นี้อย่าง ๑

“คำที่ขอยืมมาจากภาษาฝรั่ง เช่น ยูนิฟอม มาเรียกว่า “อยู่ในฟอม” นอกฟอม “แต่งตัวนอกฟอม” “นัมเบอร์” เรียกว่า “เบอร์” เป็นต้นนี้อย่าง ๑

“ยังคำที่พูดไม่มีภาษา เช่น ๖ โมง ๓ ทุ่ม จะเป็นภาษาฝรั่งก็ไม่ใช่ ภาษาไทยก็ไม่ใช้ นี้เป็นต้นอีกอย่าง ๑

“คำพูดทั้งหลายที่ได้ยกตัวอย่างมาโดยสังเขป ๔ จำพวกนี้ เป็นเหตุให้ภาษาสยามในพระราชธานีเสื่อมเสียไปเป็นอันมาก และแพร่หลายออกไปเป็นยังหัวเมืองโดยรอบคอบแล้ว ภาษาเช่นนี้ย่อมเกิดขึ้นเนื่องๆ ด้วยความเข้าใจผิดในคำพูดเล่นของเจ้าแผ่นดินและเจ้านายชั้นสูง ฤพระบรมราชาธิราชบ้าง โดยความมักง่ายบ้าง โดยทำที่เป็นรู้ภาษาฝรั่ง แต่ความจริงไม่รู้บ้าง พูดเลยไปตามเลย เขาพูดกันมากก็พูดไปตามเขาไปบ้าง จึงทำให้เสียภาษาลงไปโดยสำคัญ สาเหตุเป็นเช่นนี้ ข้าพเจ้าอาจจะจับมูลเหตุของศัพท์ที่พูดภาษาต่ำเช่นนี้ได้ว่าเกิดจากเหตุอันใดแทบทุกอย่าง แต่หาควรที่จะกล่าวในหนังสือฉบับนี้ให้พ้นมือไปไม่.

“ความปรารถนาที่จะเชื่อเชิญท่านทั้งหลายให้พิจารณาข้อความที่ได้กล่าวมาข้างต้นให้เห็นความเสื่อมเสียของภาษาแล้ว จะคิดอ่านแก้ไขต่อไปอย่างใดนั้น มีความคิดดังนี้

“การที่จะแก้ภาษาผิดเช่นนี้ จะแก้โดยหมายประกาศ ฤแต่งตำราเรียนอย่างหนึ่งอย่างใด ได้เคยทดลองแล้ว ไม่ใคร่มีผลเร็วทันใจ ฤไม่มีผลเสียเลย เช่นกับเรื่องทุ่มโมง ได้ประกาศแล้ว ทั้งในราชกิจจานุเบกษา และกระทรวง ก็หาสำเร็จไม่ ถ้าจะรอแต่งตำราเรียนจะไปแก้ภาษาได้ต่อเด็ก ๆ ชั้นหลัง ในเวลานี้ภาษาจะยิ่งเสื่อมหนักลงไป แก้ไขไม่ทันทั่วที่ได้

“ข้าพเจ้าจึงเห็นว่า ควรจะตั้งเป็นสมาคมอันหนึ่งขึ้นไว้ ในหมู่ผู้มีบรรดาศักดิ์ทั้งหลาย ข้าพเจ้าจะรับเป็นหัวหน้าเป็นประธาน ให้มีกฎฐาชกumarเป็นอุปนายก ขอเชิญท่านทั้งหลายเข้าเป็นสมาชิก ให้มีเลขานุการสำหรับจดชื่อสมาชิกไว้เป็นสามัญ

“สมาคมนี้ สมาชิกไม่จำเป็นจะต้องออกเงินเข้าเรียรายอย่างหนึ่งอย่างใดในชั้นต้น แต่

อภิปฐนียบุคคล-มหาปฐนียบุคคล-ปฐนียบุคคล

จะต้องกระทำความสันทนิฐานให้มั่นคงในใจตัวก่อนเวลาที่จะรับเข้าเป็นสมาชิกดังที่จะกล่าวต่อไปนี้

๑. ต้องตั้งใจว่าจะไม่ใช้ภาษาอย่างเลวทราม ที่เกิดขึ้นนี้ด้วยตัวเองเป็นอันขาด
๒. จะไม่ยอมรับเข้าใ้ภาษาเลวทรามชนิดนี้ ซึ่งผู้ใดจะมาพูดด้วยเป็นอันขาด
๓. จะตั้งใจแนะนำบอกเล่าสั่งสอนแก่บริษัทบริวารของตัวๆ เพื่อนข้าราชการ และผู้หนึ่งผู้ใดที่ได้มาพูดแก้ตัวด้วยภาษาเลวทรามเช่นนี้ ให้รู้ว่าคำที่พูดนั้นผิด ไม่เกรงใจและไม่เพิกเฉยตามแต่จะเป็นไป ด้วยถือว่าไม่ใช่ธุระ

“ถ้าหากว่าสมาชิกผู้ใดกระทำในใจมั่นคงว่าจะประพฤติดังนี้แล้ว จึงให้จดชื่อลงในสมุดที่เลขานุการว่า ตนเป็นสมาชิกของสมาคมดังนี้

“ในคำพูดเช่นนี้ บางทีมีคำที่ต้องการวินิจฉัยว่า จะใช้อย่างไรจึงจะควร ถ้ามีข้อปัญหาดังนี้ขึ้น ให้สมาชิกทั้งปวงที่มีความรู้และสติปัญญาถูกษาหาฤกกันนำเสนอในที่ประชุมให้วินิจฉัย ถ้าวินิจฉัยได้ ได้พระบรมราชานุมัติแล้ว จึงจดค่านั้นลงในบัญชีที่เลขานุการ ถ้าสมาชิกใดอยากจะทำราคาหรือซื้ออย่างไร ให้มาถามที่เลขานุการ ถ้ามีมากอาจพิมพ์เป็นตำราซึ่งขายได้ จึงค่อยคิดอ่านต่อไป ในเวลานี้ขอเริ่มต้นไว้เพียงเท่านี้ หวังว่าท่านผู้ที่มีความรู้และสติปัญญา ทั้งคฤหัสถ์และบรรพชิต คงจะมีน้ำใจช่วยรักษาภาษาสยามสำหรับราชสำนักและพระมหานครราชธานีให้มั่นคงถาวรเป็นภาษาอันดีสืบไปในภายหน้า

(พระปรมาภิไธย) จุฬาลงกรณ์ ป.ร.

ฮอมเบ็ค วันที่ ๒๖ สิงหาคม

รัตนโกสินทรศก^{๔๐} ๑๒๖”

อภิปฐนียบุคคลพระองค์ที่ ๔ คือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้รับ

๒๒๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

การเฉลิมพระนามเป็น “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” พระองค์ทรงเป็น “อุปนายก” สมาคมรักษาภาษาไทยด้วย

ทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่างก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือไว้พระองค์ละมากมาย

อภิปฐนียบุคคลพระองค์ที่ ๕ คือ **พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช-มหาราช** ซึ่งทรงเป็นเหตุที่รัฐบาลได้จัดเอาวันที่ ๒๙ กรกฎาคม เป็น “วันภาษาไทยแห่งชาติ” ขึ้นทั้งนี้ เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์นี้ได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานกระแสพระราชดำริ “**ปัญหาการใช้คำไทย**” ในการประชุมทางวิชาการ ของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้าขอเชิญกระแสพระราชดำริ เรื่อง “**ปัญหาการใช้คำไทย**” มาเสนอท่านผู้อ่าน เพื่อให้เห็นพระปรีชาสามารถของพระองค์ท่านในด้านภาษาไทย ดังนี้

บันทึกการเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานกระแสพระราชดำริ
เรื่อง ปัญหาการใช้คำไทย
ในการประชุมทางวิชาการ ของ ชุมนุมภาษาไทย
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ณ ห้องประชุมคณะอักษรศาสตร์
เมื่อวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕

ชุมนุมภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดให้มีการประชุมทางวิชาการขึ้นในวันที่ ๒๙ กรกฎาคม ๒๕๐๕ เวลา ๑๐.๐๐ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินถึงตึกอักษรศาสตร์ ทางประตูมหาวิทยาลัยด้านถนนสนามม้า เมื่อรถพระที่นั่งเทียบบันไดระเบียงที่เชื่อมตึกหอสมุดกลางและตึกคณะอักษรศาสตร์ พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ศาสตราจารย์ศุภชัย วานิชวัฒนา รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายปกครอง และศาสตราจารย์ หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล หัวหน้าแผนกวิชาภาษาไทยและประธานชุมนุมภาษาไทย พร้อมด้วยคณะกรรมการดำเนินงานของชุมนุมภาษาไทยและนิสิตในคณะอักษรศาสตร์รอรับเสด็จอยู่ และเชิญเสด็จพระราชดำเนินขึ้นสู่ห้องประชุมของคณะอักษรศาสตร์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงจุดธูปเทียนถวายสักการะพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ประดิษฐานอยู่ในตึก ทรงลงพระปรมาภิไธยในสมุดของชุมนุมภาษาไทย แล้วศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ รองอธิการบดีฝ่ายปกครองและคณบดีคณะอักษรศาสตร์ได้กราบบังคมทูลพระกรุณาดังต่อไปนี้

๒๒๘ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

ข้าพระพุทธเจ้าในนามของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ล้นเกล้าล้นกระหม่อม ที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาทได้ทรงพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมการประชุมของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ เป็นการส่วนพระองค์ในวันนี้ การประชุมเช่นนี้เป็นการประชุมทางวิชาการตามปกติ ทางชุมนุมภาษาไทยได้จัดให้มีขึ้นทุกสองสัปดาห์ในวันอาทิตย์ต้นและปลายเดือน เพื่อปรึกษาหารือถึงเรื่องปัญหาความเสื่อมโทรมและข้อบกพร่องในการศึกษาวิชาภาษาไทย การที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระราชอุตสาหะเสด็จพระราชดำเนินมาในครั้งนี้ เป็นการแสดงให้เห็นว่าทรงห่วงใยและสนพระราชหฤทัยในเรื่อง ของภาษาไทยเป็นอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่ร่วมประชุมอยู่ ณ ที่นี้ รู้สึกเป็นเกียรติยศอย่างสูงแก่ที่ประชุมนี้ และจะระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณครั้งนี้อย่างมิรู้ลืม บัดนี้ ได้เวลา อันสมควรแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระราชวโรกาสกราบบังคมทูลเบิกนายเจือ สตะเวทิน ประธานกรรมการดำเนินงานชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ เริ่มดำเนินการประชุมโดยปกติ

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

ครั้นแล้วนายเจือ สตะเวทิน ประธานกรรมการดำเนินการชุมนุมภาษาไทย ได้ดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระ คือ

๑. ให้ที่ประชุมรับรองรายงานการประชุมครั้งที่แล้ว ที่ประชุมรับรอง
๒. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงฐานะการเงินของชุมนุม ซึ่งในปัจจุบันมีเงินอยู่รวมทั้งสิ้น ๒๔,๕๓๑.๔๘ บาท ฝากไว้ ณ ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาสุรวงศ์ ที่ประชุมรับทราบ
๓. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงกำหนดคราวประชุมครั้งต่อไป ในวันที่ ๑๔ สิงหาคม เวลา ๑๔.๐๐ นาฬิกา ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อจัดการละเล่นตามแบบเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับชั้น ม.ศ. ๔ ม.ศ. ๕ มีการแสดงของกรมศิลปากรประกอบ ครูอาจารย์ผู้ใดจะพานักเรียนที่เรียนวิชาภาษาไทยมาร่วมด้วย ก็จงบัตรค่าผ่านประตูได้ที่ คณะอักษรศาสตร์บัตรละสามบาท ที่ประชุมรับทราบ
๔. แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงจำนวนเงินที่ส่งไปโดยเสด็จพระราชกุศลร่วมมูลนิธิราช-

อภิปรายบุคคล-มหาบุษยบุคคล-บุษยบุคคล

ประชาสมาศัย เมื่อคราวไปเยี่ยมที่พระประแดง เป็นเงิน ๓๗๑ บาท ที่ประชุมรับทราบ

๕. การประชุมในเดือนกันยายน กำหนดวันที่ ๑๖ เวลา ๙.๐๐ น. เพื่อศึกษาเรื่องราวของวัดสังฆายและวัดราชสิทธิธาราม ไปพร้อมกันที่วัดราชสิทธิธาราม ตามเวลานั้น

แล้วเชิญศาสตราจารย์ **หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล** ประธานชุมนุมภาษาไทย ดำเนินการประชุมต่อไป

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล ได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับเป็นประธานของที่ประชุม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล เป็นเลขานุการของที่ประชุม และโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์ ชยพลฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ และหม่อมหลวงหญิงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เข้าร่วมการชี้แจงปัญหาด้วย

หม่อมราชวงศ์สุมนชาติ สวัสดิ์กุล กล่าวว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม พระราชอาญาไม่พันเกล้าฯ ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสกล่าวกับที่ประชุมเกี่ยวกับเรื่อง การชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย อันเป็นหัวเรื่องที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานมา

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

ท่านประธานดำเนินงานชุมนุมภาษาไทย ท่านสมาชิกชุมนุมภาษาไทยและท่านผู้มีเกียรติทั้งหลาย

วันนี้เป็นวันมหามงคลของชุมนุมภาษาไทย ที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมการประชุมที่ทางชุมนุมภาษาไทยได้จัดให้มีขึ้นตามปกติ ทำให้การประชุมครั้งนี้เป็นการประชุมครั้งพิเศษไป เรื่องที่จะพูดกันในวันนี้คือ ชี้แจงปัญหาการใช้คำไทย เหตุที่จะพูดถึงหัวข้อนี้ก็เพราะทรงมีพระราชปราชญ์ว่า **การใช้คำไทยที่แปลจากภาษาต่างประเทศทุกวันนี้มันมักไม่ค่อยจะตรงต่อความหมายในภาษาเดิมนัก สมควรจะได้วางแนวทางการใช้ไว้ให้เป็นหลักที่จะปฏิบัติให้สะดวกสืบไป** ในขั้นต้นเพียงแต่จะมีพระราชดำรัสพระราชทานคณะกรรมการชุมนุมภาษาไทยเพื่อให้ไปช่วยกันคิดเท่านั้น แต่ต่อมาก็คิดกันว่าเมื่อจะเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานกระแสพระราชดำริแล้ว ก็น่าจะได้ให้สมาชิกของชุมนุม

๒๓๐ รวบรวมความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ภาษาไทยและท่านผู้สนใจในวิชาภาษาไทยได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทรับฟังกระแสพระราชดำริด้วย เพื่อจะได้ไปช่วยกันคิดแก้ไขตามที่ทรงตั้งข้อสังเกตไว้ให้เป็นไปตามพระราชประสงค์ และด้วยเหตุที่ไม่ได้เรียนให้ทราบล่วงหน้าถึงการเสด็จพระราชดำเนินในวันนี้ จำต้องขออภัยต่อท่านสมาชิกทั้งหลายด้วย เพราะการเสด็จพระราชดำเนินคราวนี้ เป็นการส่วนพระองค์จริงๆ อนึ่ง ในเรื่องที่นั่งประชุมในวันนี้ก็ออกจะเบียดเสียดเยียดยัดกันหน่อย ก็ต้องขอประทานอภัย เพราะโดยปกติก็มาประชุมกันไม่มากมาไม่ถึงเพียงนี้ วันนี้มีถึง ๔๐๐ กว่าคน จึงขอได้กรุณาด้วยในเรื่องความไม่สะดวกทั้งปวง

สำหรับปัญหาเรื่องการใช้คำไทยนี้ ผมเองถนัดแต่ใช้เท่านั้น ไม่ถนัดในเรื่องคิดหรือบัญญัติคำใหม่ เมื่อได้รับพระราชทานหัวข้อมาแล้วก็คิดถึงครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาภาษาไทยให้ผม คือ**พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปกพงศ์ประพันธ์** ที่ประทับอยู่ทาง ด้านโน้น ทรงดำรงตำแหน่งราชบัณฑิตและกรรมการบัญญัติศัพท์ และตำแหน่งอื่นๆ อีก หลายตำแหน่ง รวมทั้งรองนายกรัฐมนตรีด้วย ท่านที่ได้รับเชิญมาอีกท่านหนึ่งคือ ชยพลฯ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศอินเดีย อาฟกานิสถาน และลังกา **นายสุกิจ นิมมานเหมินท์** ท่านผู้นี้เคยดำรงตำแหน่งอื่นๆ อีกมาก รวมทั้งเคยเป็นรองนายกรัฐมนตรีด้วย ทางด้านสุดโน้นก็คือ **หม่อมหลวงหญิงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ** ผมไม่ต้องแนะนำมาก เพราะท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้เริ่มก่อตั้งชุมนุมภาษาไทยนี้ขึ้น และขณะนี้ท่านก็เป็นรองประธานกรรมการดำเนินงานของชุมนุมภาษาไทยนี้

ผมขอเรียนว่า การประชุมในวันนี้เป็นการประชุมทางวิชาการตามปกติ ถ้าท่านผู้ใดสงสัยปัญหาข้อใดโปรดถามได้ คือเขียนในเศษกระดาษส่งมาเช่นเคย การประชุมครั้งนี้ต้องถือว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างหาที่เปรียบมิได้ ที่ทรงพระมหากรุณาเสด็จพระราชดำเนินมา มีใช้เพียงแต่เพื่อทรงฟังเท่านั้น หากแต่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมร่วมการอภิปรายในที่ประชุมนี้ในฐานะที่ทรงเป็นประธานของที่ประชุมด้วย ทั้งการที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พวกเราทั้ง ๔ คน ขึ้นมานั่งร่วมการอภิปรายครั้งนี้ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างสูง ต่อไปนี้ผมจะได้กราบบังคมทูลเพื่อรับพระมหากรุณาในเรื่องการชี้แจงปัญหาคำไทยต่อไป

ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า

อภิปรายบุคคล-มหาบุษยบุคคล-บุษยบุคคล

“ก่อนอื่นต้องขอขอบใจและแสดงความยินดีที่มีการก่อตั้งชุมนุมภาษาไทย เพื่อรักษาและศึกษาเรื่องภาษาไทย และขอขอบใจที่ต้อนรับในวันนี้ ซึ่งท่านทั้งหลายไม่ได้เชิญมา แต่มาเชิญตัวเองมา เพราะสุดแสนจะทนทาน การที่มีชุมนุมภาษาไทยนั้นเป็นสิ่งที่สมควรอย่างยิ่ง เพราะ**ว่าภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง** คือเป็นทางสำหรับแสดงความคิดความเห็นอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเองซึ่งต้องหวงแหน ประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศมีภาษาของตนเอง แต่ว่าเขาก็ไม่ค่อยแข็งแรง เขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เราโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้ ปัญหาเฉพาะในด้านรักษาภาษานี้มีหลายประการ **อย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในทางออกเสียงคือ ให้ออกเสียงให้ถูกต้องชัดเจน อีกอย่างหนึ่งต้องรักษาให้บริสุทธิ์ในวิธีใช้** หมายความว่าวิธีใช้คำมาประกอบเป็น**ประโยค** นับเป็นปัญหาที่สำคัญ ปัญหาที่สามคือความร่ำรวยในคำของภาษาไทย ซึ่งพวกเรานึกว่าไม่ร่ำรวยพอ จึงต้องมีการบัญญัติศัพท์ใหม่มาใช้ ที่โต๊ะนี้ก็มี “ศัพท์บัญญัติกร” หลายท่านนี้ก็ได้อันศัพท์บัญญัติกรไปอีกคนหนึ่ง มีคนเดียวที่ไม่ใช่คือ อาจารย์สุนทรชาติ การบัญญัติศัพท์ใหม่ก็เป็นสิ่งสำคัญเหมือนกัน **จำเป็นแต่อันตราย** ฉะนั้นในปัญหาทั้งสามนี้ วันนี้นึกถึงปัญหาที่สามเป็นใหญ่ แต่ปัญหาเรื่องการออกเสียงนั้นก็อันตรายอย่างยิ่ง นึกถึงคำว่ามหาวิทยาลัย เดียวนี้ทางโทรทัศน์หรือทางวิทยุได้ยินว่า “มหาวิทยาลัย” กลายเป็น “วิทยาลัยหมา” ออกจะ**อันตราย** ซึ่งเรายอมไม่ได้ บางอย่างเรายอมได้อย่างคำว่า “ฉัน” ที่จริงเขียนว่า ฉัน แต่ว่าพูดกัน “ชัน” ทั้งนั้น ก็เป็นสิ่งที่ต้องยอมไว้บ้าง แต่บางทีก็เกินไปหน่อย กลายเป็นอย่างอื่นในคำว่า ฉันนี้ คำว่า “น้าม” เขียนว่า “น้ำ” แต่ออกเสียงว่า “น้าม” นี้เราก็ต้องยอมรับอย่างนี้ไม่เป็นไร แต่คำว่ามหาวิทยาลัยเราอย่ายอม แสดงให้เห็นว่ามีปัญหาต่างๆ และ**บางสิ่งบางอย่างเราต้องยอม** บางสิ่งบางอย่างเราต้องคัดค้านอย่างเด็ดขาด ในด้านบัญญัติศัพท์หรือคำใหม่ก็เป็นทางหนึ่งที่อันตรายมากเหมือนกัน แต่ขอพูดอีกอย่าง วิธีพูด หมายถึง ใช้คำมาเป็นประโยคหรือใช้คำมาแสดงเป็นความคิด ซึ่งได้ยินมามากในทางข่าว ขอยกตัวอย่างคำ **อุบัติเหตุ** ในความหมายของอุบัติเหตุ คือสิ่งที่อุบัติเหตุขึ้น ก็เข้าใจว่าเป็นเหตุที่ไม่ดี อุบัติขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่ต้องประสงค์แต่เดี๋ยวนี้ใช้คำว่า**อุบัติเหตุ**ในความหมายว่าเหตุการณ์ **อุบัติเหตุ**นั้นแปลมาจากภาษาฝรั่งว่า accident เดียวนี้มาใช้ในความหมายว่า incident ฟังข่าววิทยุซึ่งผิดอย่างร้ายที่สุด เพราะ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ว่า accident เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยที่ไม่มีมนุษย์ต้องการ ส่วน incident นั้น ถ้าจะอธิบาย ก็หมายความว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เหตุที่เกิดขึ้นแต่โดยที่มีความต้องการของมนุษย์ ไปใช้ อุบัติเหตุก็ไม่ถูก ควรใช้เหตุการณ์หรือเหตุร้าย แต่อาจง่ายเกินไป มีคำชนิดนี้อีกหลายคำซึ่งต่อไปอาจจะได้อภิปรายในคำที่ไม่ควร สำหรับคำใหม่ที่ตั้งขึ้นมีความจำเป็นในทางวิชาการไม่ใช่น้อย แต่บางคำที่ง่าย ๆ ก็ควรจะมี ควรใช้คำเก่า ๆ ที่เรามีอยู่แล้ว ไม่ควรจะมาตั้งศัพท์ใหม่ให้ยุ่งยาก แต่ก็อาจเป็นด้วยเหตุว่าไม่โก้พอก็ต้องใช้คำใหม่ ๆ แต่การตั้งคำใหม่นั้นมีหลักหลายประการ และ ผู้ที่ตั้งคำนั้นต้องรู้คำและหลักของภาษาหลักซึ่งทั้งภาษาไทยทั้งภาษาต่างประเทศ ไม่ใช่เฉพาะ ภาษาอังกฤษ ต้องทราบถึงภาษาอื่น ๆ ด้วย ต้องทราบถึงหลักภาษาอังกฤษเอง คือมาจาก ไไหน มาจากความคิดอะไร เพื่อจะไม่ให้ผิดไปอย่างตลกขบขันทีเดียว อย่างคำง่าย ๆ ที่เดี๋ยวนี้ ใช้กันมากอยู่อย่างแพร่หลาย และยอมรับกันแล้ว อย่างคำว่ารถบัส คำว่า Bus นี้เราใช้เรารู้ว่า แปลว่าอะไรและไม่มีใครคัดค้านแล้ว แต่คำว่ารถบัสนี้มีประวัติยาวนานมาแต่สมัยโรมัน คือ รถบัสนี้ รถสาธารณะของเราเอง ภาษาลาตินเรียกว่า Omnibus คือสำหรับทุกคน แต่ ควรจะใช้ว่ารถออมนิบัส แปลว่ารถสำหรับทุกคนใช้ได้ ทำไปทำมาคำว่ารถหายไปเหลือแต่ออม นิบัสเท่านั้นเอง ต่อมาก็ตัดออกไปอีกเหลือบัสเท่านั้นเอง ซึ่งบัสหรือบัสนี้เป็นเพียงคำ พยางค์ เดียวซึ่งอาจมาจากคำใด ๆ ก็ได้ แต่มาเข้าใจว่าเป็นรถสำหรับทุกคน รถสาธารณะ จน กระทั่งมาเป็นภาษาไทยว่ารถบัสหมายถึงรถสาธารณะ ภาษามลายูก็เป็นบัสเขียน Bas นี้ เป็นต้น ก็เข้าใจกันแล้วรับกันแล้ว ไม่เป็นปัญหา แต่คำใหม่ ๆ ที่มีประวัติที่ซับซ้อนโคมลอย เช่น เดียวกัน ใหม่ ๆ อาจทำให้ภาษาเราไม่มีความหมาย ภาษาเราอาจเป็นภาษาที่ไม่มีหลัก เลย เรียกว่าไม่มีบ่อเกิดเพราะว่าบ่อเกิดผิดมาหมด บิดเบี้ยวมาจนกระทั่งภาษาไม่เป็นภาษา ก็มี ปัญหาต่าง ๆ ที่วางเอาไว้แล้ว ขอให้ท่านทั้งหลาย โดยเฉพาะผู้ที่มา จะเรียกว่าวิทยากร ก็ไม่ค่อยชอบคำนี้ “ศัพท์บัญญัติกร” ก็ชอบเพราะว่าตัวเอง ขอให้ท่านศัพท์บัญญัติกร ทั้งหลายนี้ได้แสดงความเห็น

ครั้นแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงออกความเห็น พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ กราบบังคมทูลว่า

ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษนิยบุคคล-บุรุษนิยบุคคล

การที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินมาร่วมการประชุมกับชุมนุมภาษาไทยครั้งนี้ เป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าฯ แต่ทั้งนี้ขอด้วยพระราชประเพณี เพราะภาษาไทยของเราได้เจริญงอกงามมากด้วยอาศัยพระบรมราชูปถัมภ์ของพระมหากษัตริย์ในอดีต โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระมหากษัตริย์ในพระบรมราชวงศ์จักรี เพราะฉะนั้นเมื่อได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงแสดงความสนพระราชหฤทัยในเรื่องภาษาไทยนี้แล้ว ก็เชื่อแน่ว่าเกล้าฯ ว่าภาษาไทยคงจะเจริญงอกงาม **หลักการที่พระราชทานพระบรมราโชวาทนั้นเป็นหลักที่ถูกต้องอย่างยิ่ง คิดด้วยเกล้าฯ ว่าไม่มีใครที่จะแย้งแม้ศัพท์บัญญัติกรเช่นข้าพระพุทธเจ้าก็เห็นด้วย** คำว่าศัพท์บัญญัติกรนี้ก็ถูกต้องในการบัญญัติศัพท์ เพราะว่าบัญญัตินั้นก็เป็นการกระทำ เมื่อเอกร ต่อเข้าก็ใช้ได้ ส่วนวิทยากรนั้นข้าพระพุทธเจ้าไม่ได้คิดและไม่ค่อยชอบนัก แต่การ **เติม กร** ข้างหลังนี้ข้าพเจ้าได้เป็นผู้ให้ตัวอย่าง แต่เขาใช้กันเรื่อยไป เช่น คำว่าบุคลากร ซึ่งราชบัณฑิตยสถานให้ผ่านไป เขาจะใช้ให้แปลว่าเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับพนักงานที่เราเรียกกันว่าทะเบียนประวัติ แต่ทำไมไม่เรียกว่าเจ้าหน้าที่ทะเบียนประวัติต่อไปไม่ทราบเกล้าฯ ขอให้ **แปล Personnel officer ว่าบุคลากร** ในที่สุดราชบัณฑิตยสถานก็บอกว่าบุคลากรนั้นถ้าจะแปลว่า Personnel ก็พอไปได้ **เพราะประกอบด้วยบุคคล+ากร แปลว่าหมู่บุคคลคือเจ้าหน้าที่** แต่ว่า ที่เรียกว่าเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับพนักงานก็เป็นที่ใช้กัน อย่างเช่นว่าป่าไม้จังหวัด ป่าไม้อำเภอ ก็เป็นเจ้าหน้าที่ ราชบัณฑิตยสถานว่าใช้บุคลากรก็ได้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ขอแย้งนิดหน่อย ราชบัณฑิตยสถานทำอย่างนี้ไม่ถูก เพราะว่าเป็นหน้าที่ของผู้มีวิชา ไม่ใช่วิทยากร มีวิชาที่เป็นหลักต้องไม่ยอมตามอำนาจของผู้ใด แม้สมาชิกราชบัณฑิตยสถานจะเป็นรัฐมนตรี ไม่ควรยอม เพราะเป็นเรื่องสมบัติของชาติ ขอแย้งแค่นี้”

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงอธิบายต่อไปว่า “ข้าพระพุทธเจ้าเป็นเพียงที่ปรึกษาเท่านั้น ต่อไปข้างหน้าของที่ปรึกษาจะไม่ยอม ต่อไปก็เกี่ยวกับคำว่า **อุบัติเหตุ** ตามที่มีพระราชดำรัสนั้นเป็นการถูกต้องทีเดียว แต่เกี่ยวกับประวัติของภาษาไทยด้วย **เติมที่** คำว่า **accident** ไทยเราใช้คำว่า **อุบัติเหตุ** แทน **อุบัติเหตุ** ต่อมาภายหลังมาใช้**อุบัติเหตุ** โดยนัยแห่ง **accident** ด้วยเหตุนี้ในขณะนี้ก็ใช้กันว่าอุบัติเหตุโดยทั่วไป ส่วน **incident** นั้น **ไม่ควรจะใช้ว่าอุบัติเหตุ** ในการบัญญัติศัพท์เราควรจะฟื้นหรือหาคำไทยมาใช้เป็นการถูกต้อง และ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ข้าพระพุทธเจ้าเองก็พยายามหาคำไทยก่อน เมื่อหาไม่ได้จริง ๆ ก็ได้พิจารณาด้วยเหตุผลหลายประการจึงนำคำภาษาอื่นมาผูกกันใช้ พระบรมราชาโหวาทที่พระราชทานมานั้นก็เห็นด้วยเกล้าฯ ว่าเป็นหลักฐานที่มั่นคงดี”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “การที่เสด็จพระองค์วรรณมีรับสั่งนั้นก็เป็นการให้คำมั่นสัญญาว่าต่อไปจะเข้มงวด จะดำเนินมาตรการที่เข้มงวด คำว่าดำเนินมาตรการนี้ก็เป็นคำที่แปลมาจากภาษาอังกฤษอีกแล้ว ซึ่งขอโจมตีอีกอัน เพราะว่าดำเนินมาตรการนั้นก็คงมาจากภาษาของสำนักข่าว รู้สึกว่าควรจะหาคำอื่นมาใช้ ไม่ควรจะใช้คำว่า ดำเนินมาตรการอย่างนี้ ดำเนินมาตรการนั้นแปลว่า Take measures คำว่า Take measures นั้นในภาษาอังกฤษก็หมายถึงเมื่อเกิด incident เกิดเหตุการณ์ใดๆ ก็ต้องจัดการ ต้องดำเนินกิจการที่เหมาะสมกับเหตุการณ์ เช่นนี้จะบอกว่าดำเนินมาตรการก็ไม่ถูก ก็ควรจะใช้อย่างอื่น แต่ไม่ทราบว่าจะควรจะใช้อะไร อาจจะใช้ว่าจัดการหรือปราบปราม หรืออะไรก็ได้ เรามีคำใช้เยอะเยาะไปก็ขอให้ช่วยกันหา ไม่จำเป็นต้องหาจากสันสกฤตบาลีก็ได้ ภาษาไทยเราเองก็คงมี”

ครั้นแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ ออกความเห็น หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ กราบบังคมทูลว่า

“ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต กล่าวแก่ที่ประชุมโดยไม่ต้องใช้ราชาศัพท์ เพราะว่าไม่เคยเป็นข้าราชการฝ่ายใน เคยเป็นแต่ข้าราชการฝ่ายหน้า ไม่ค่อยจะได้ใกล้ชิดพระยุคลบาทคงจะมีการพลาดพลั้ง”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ให้อนุญาตนะให้ละ แต่ขอตั้งข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า ราชาศัพท์นั้นเป็นภาษาวรรณคดี ทุกคนควรจะทราบ โดยเฉพาะในคณะอักษรศาสตร์นี้”

หม่อมหลวงบุญเหลือกราบบังคมทูลต่อไปว่า “ถ้ามีพระราชประสงค์เช่นนั้น ข้าพระพุทธเจ้าก็จะพยายาม แต่ว่า...”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า “ไม่ใช่ต้องการให้ทำอย่างนั้น แต่ก็ขออย่าได้ออกตัวว่าไม่ทราบ เพราะขายหน้านักเรียน แต่ว่าในการจะพูดกับที่ประชุม อนุญาตทุกเมื่อ เพราะว่าอย่างอาจารย์สุมนชาติและเสด็จในกรม และผู้ที่พูดต่อที่ประชุมไม่ต้องขอเดชะ อนุญาตให้ทั้งนั้น”

หม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวต่อไปว่า “ใครจะเรียนต่อที่ประชุมว่า เมื่อดิฉันเรียนเป็น

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

ราชาศัพท์นั้นอาจผิดพลาดบ้าง ขออย่าจำเอาไปใช้ เพราะว่าการใช้ราชาศัพท์ ถ้าเอาไปใช้ในการ แต่งบทประพันธ์หรือวรรณคดีนั้น เราใช้ได้ เป็นศิลปะ แต่เมื่อใช้ราชาศัพท์ต่อองค์พระมหากษัตริย์ นี้เราต้องรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี จะต้องเรียนจริงๆ จังๆ จะต้องใช้เวลา แล้วก็จะต้องมีความ ซำนีซำนานูในการที่จะใช้ นี่ก็เป็นการเตือนเพื่อนครูภาษาไทยว่า เมื่อได้ฟังใครเขาใช้ราชาศัพท์ ไม่ใช่ว่าจะถูกทุกทีไป คือว่าควรที่จะคอยถามหลายๆ คนว่า ใช้แบบนี้ถูกต้อง หรือไม่ ใน เรื่องการบัญญัติศัพท์นั้น สำหรับดิฉันเองไม่เคยบัญญัติศัพท์อื่น นอกจากศัพท์เทคนิค ทางการศึกษา แต่ว่าใครจะได้ทูลให้กรมหมื่นนราธิปฯ ทรงทราบ **คำว่าบุคลาการนั้น เวลาที่ คิดคำนี้ขึ้นใหม่ดิฉันยังเป็นกรรมการอยู่ในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ** แต่ว่าเหตุใดจึงมีคนไปทูลว่า แปลว่าเจ้าหน้าที่ก็ไม่ทราบ เพราะคำว่าบุคลาการนี้ เมื่อครั้ง เข้าไปในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์มีคนเถียงกันว่า คำว่า Personnel นี้จะใช้อะไร ดิฉันบอกว่า **ตัวบุคคลก็ดีแล้ว** งานการนั้นมีเงินแล้วขาดตัวบุคคล **บางคนบอกว่าไม่ชอบ คำว่าตัว** ก็ว่าถ้าอย่างนั้นก็ให้ใช้บุคคล ก็บอกกันว่ามันไม่ใช่บุคคล มันเป็นบุคคลที่จะทำงาน ครั้นบอกว่า ก็ใช้ว่าบุคคลที่จะทำงานไม่ได้หรือ ก็ว่ามัน ๕ พยางค์ ก็มีคนเสนอว่าบุคลาการ และก็มีผู้ที่เชื่อถือว่ารูบาสีบอกว่า **อาการแปลว่าหมู เช่นว่าดารากรก็หมูดาว** เพราะบุคคลเข้ากับอาการก็เป็นหมูบุคคลได้ แต่ว่าเราใช้ในที่เฉพาะเท่านั้น เพราะคำในภาษาไทยบางคำที่ประชาชน นำไปใช้มีความหมายอย่างหนึ่ง แต่ผู้ที่ใช้วิชาการนั้นมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง เช่นในศาล คำว่า ฟ้อง กับ คำว่า ร้อง มีความหมายเฉพาะ แต่ประชาชนใช้ปนกันว่า ฟ้องร้อง ฉะนั้น บุคลาการที่แปลว่าหมูบุคคลโดยศัพท์ก็จริง แต่ว่าทางวิชาการเราจะใช้ว่าหมูบุคคลที่ใช้เฉพาะ งานเป็นอันตกลงกัน แต่ที่จะไปแปลว่า เจ้าหน้าที่ นี่เข้าใจว่าจะเป็นการเข้าใจผิดพลาดของ ผู้ที่ไปชี้แจงทูล

อีกคำหนึ่งคือคำว่า “วิทยากร” วิทยากรนี้เป็นความคลาดเคลื่อน แสดงให้เห็นว่า คนไม่สนใจภาษาไทยเพียงพอ เมื่อเวลามีศัพท์บัญญัติอะไรขึ้นมาก็ไม่สนใจศึกษาให้แท้จริง พอเห็นก็เอาไปใช้เลย วิทยากรนี้ก็เถียงกันมากเวลาบัญญัติ ตัวดิฉันถือว่าเราต้องการศัพท์คำ ที่ใช้ในการศึกษา แปลว่าทุกคนที่เราเอาเขามาซักเพื่อขอความรู้เขา จะพูดสั้นๆ ว่าควรจะมีการใช้ Resource person ในโรงเรียน ไปเที่ยวหาคนมาซักความรู้จากเขาจะเรียกว่าอะไร มีคนเสนอว่า **อัตรการ** แล้วมีคนบอกว่าไม่เอา เพราะเป็นนามสกุลอธิบดีกรมการฝึกหัดครู ในที่สุดก็ตกลงกัน เอาคำว่าวิทยากร **อาการในที่นั้นแปลว่าแหล่ง แหล่งวิทยาหรือบ่อเกิดก็ตัวบุคคลที่เป็นบ่อเกิด**

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

แห่งความรู้ ก็เอาละใครก็ตามเป็นวิทยากรก็ตกลงทั้งนั้น แต่ว่าไปใช้เป็นตำแหน่งราชการ เช่นว่าผู้ชี้แจงแนะนำอะไรนั้นก็ไม่ใช่ความหมายทางเทคนิคที่ได้บัญญัติ อีกข้อหนึ่งก็คือภาษาไทยเวลาที่คณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้วางแนวที่จะคิดภาษาไทยก่อนเมื่อไม่มีภาษาไทยแล้วคิดไม่ออกหรือไม่เหมาะ ก็จะหาภาษาอื่น แต่บางทีคำบางคำก็ลำบากในการที่จะใช้ภาษาไทย มีตัวอย่างเหมือนกันที่บัญญัติเป็นภาษาไทยแล้วเลยแปรเปลี่ยนความหมายโดยรวดเร็ว ศัพท์ทางเทคนิคนั้นถึงเอาไว้ไม่ได้ เช่นคำว่าแนะแนว เราบัญญัติมีความหมายว่า guidance เป็นกระบวนการยาว คือว่าต้องมีการค้นคว้า แล้วก็จัดการทดสอบ ทำกันยาวทีเดียวถึงจะเรียกว่า **guidance** บัญญัติศัพท์ว่าแนะแนว แต่เดี๋ยวนี้ใครแนะนำก็เป็นแนะแนวทั้งสิ้น เพราะเป็นคำที่สะดวกปากมากเกินไป อีกคำหนึ่งว่า **trend** บัญญัติว่าแนวโน้ม คนก็ไปเปลี่ยนเอาเฉยๆ ว่า**ทางโน้ม** ทั้งนี้เป็นศัพท์เทคนิคเท่านั้นที่จะนัดกันใช้สำหรับการออกข้อสอบ แต่ประชาชนก็พอใจมาใช้ด้วย ก็ใครจะขอเรียนให้ที่ประชุมทราบ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตั้งข้อสังเกตไว้ดังต่อไปนี้

“ขอมีข้อสังเกตอย่างหนึ่งว่า ภาษาไทยหรือภาษาทั้งหลายที่ใช้กันในปัจจุบันนั้นเป็นภาษาที่มีชีวิต เป็นภาษาที่ประชาชนใช้ ย่อมต้องมีการเปลี่ยนแปลงในความหมาย ถ้าเราบัญญัติศัพท์อะไรขึ้นมา ก็จะขอให้ประชาชนทั้งประเทศเป็นผู้ที่มีความคิดในด้านภาษาเป็นศัพท์บัญญัติกรกันทั้งชาติ หรือเป็นวิทยากรผู้ที่มีความรู้ทั้งชาติก็ได้ เราจะไปโกรธประชาชนแทนโกรธตัวเองไม่ได้ แก้วตัวไม่หลุด ทางที่ดีเราบัญญัติศัพท์แล้วก็ต้องลองดูว่าเขาเข้าใจหรือเปล่า การบัญญัติศัพท์หรือการมีคำใหม่มีบ่อเกิดหลายทาง มีบ่อเกิดอย่างหนึ่ง ท่านทั้งหลายที่เป็นศัพท์บัญญัติกรก็เป็นบ่อเกิด ไม่รู้ว่าจะใช้คำว่าอะไรแทนบ่อเกิด อีกบ่อเกิดหนึ่งก็คือสำนักข่าวต่าง ๆ ที่แปลจากภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ก็ออกมาเป็นภาษาประหลาด ๆ เหมือนกัน อีกอย่างหนึ่งภาษาชาวบ้านหรือภาษาเด็ก ๆ Slang นั้น ซึ่งใช้กันด้วยความหมายพิเศษของหมู่คณะ บางทีก็ติดเหมือนกัน อย่างขณะนี้คิดออก คำว่าหล่อ นั้นเดี๋ยวนี้ก็เข้าใจว่ายังใช้กัน อย่างใช้กับคนสวยที่น่ารักน่าเกรงขามก็ว่าคนนั้นหล่อ เฉพาะผู้ชาย คำว่าหล่อนี้มาจากรูปหล่อ ๆ ก็หมายความว่ารูปร่างหน้าตาเหมือนรูปปั้นรูปหล่อ คงมาจากอย่างนี้ ฝรั่งเศสก็มี เขาว่าผู้ชายคนนี้มีหน้าตาโก้ สวยเหมือน Greek God ก็เหมือนรูปปั้น กลับมาเป็นภาษาไทยก็ว่าคนนี้รูปหล่อ แล้วก็กลายเป็นหล่อเฉยๆ คำว่าหล่อนี้ซักจะติดเข้ามาในภาษา อีกหน่อยก็คงกลายเป็นภาษาที่ใช้ได้ แต่ว่าพูดถึงบัญญัติศัพท์ คำต่าง ๆ

อภิชนียบุคคล-มหาบุชนียบุคคล-บุชนียบุคคล

ที่มาจากคณะกรรมการ ประชาชนก็มาใช้ บางทีก็มาใช้อย่างผิดๆ ถูกๆ ไม่ใช่หน้าที่ของ ผู้บัญญัติศัพท์ที่จะโกรธ เพราะว่าเป็นผู้ทำ เป็นผู้สร้างขึ้นมา ต้องทราบถึงผลสะท้อนที่จะมี ไม่ใช่ว่าบัญญัติศัพท์ขึ้นมาแล้ววางไว้ให้เด็ก ๆ ใช้ เช่นเดียวกับผู้ที่ทำปืนขึ้นมา ทำขึ้นมาแล้ว วางไว้ในโรงเรียนให้ยิงกันจนปนปี ให้เล่นกันจนเกิดอันตราย แล้วบอกว่าสร้างปืนขึ้นมาต่างหาก ไม่ได้ให้เอามายิงกันเล่น ไม่มีความผิดอะไรเลย คนที่ทำปืนแล้วนำมาให้เด็กใช้เช่นนี้ย่อมมี ความผิดด้วย ส่วนคนที่บัญญัติศัพท์ขึ้นมาให้ผู้ไม่มีความรู้ในด้านวิชาภาษาเอาไปใช้เพราะ ฟังเข้าที่ตีก็ผิด ขอโทษอาจารย์บุญเหลือที่รู้สึกว่าจะจะไปหน่อย แต่ไม่ได้ตั้งใจว่า พูดยั่วๆ ไป วันนี้มากก็พูดเต็มที่ ขอมิเสรีที่จะพูด”

ครั้นแล้วได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ ขณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ แสดง ความคิดเห็น ขณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาสอภิปรายในเรื่อง ปัญหาภาษาต่อไป ความจริงเรื่องภาษาและการตั้งศัพท์ต่างๆ นี้ ก็ไม่มีโอกาสตั้งศัพท์อย่างอื่น นอกจากศัพท์เดียวซึ่งรับว่าเป็นความผิด เพราะเวลานั้นต้องทำหน้าที่เป็นเลขาธิการกรรมการ สภามหาวิทยาลัย จะต้องบันทึกไปถึงเรื่องศาสตราจารย์ท่านหนึ่ง ซึ่งท่านไปเรียนต่างประเทศ มาได้ปริญญาทาง Onithorlogy ครั้นจะไปเขียนว่าท่านผู้สำเร็จวิชา ก็รู้สึกว่าเป็นการ เหมาะสม และอาจถูกใจมตีกลับมา บอกว่าบัญญัติศัพท์ไม่เป็น ก็เลยบอกว่าผู้นี้ได้วิชา ปักชิน- วิทยา ก็รู้สึกว่ามีใครคัดค้าน ฉะนั้นถ้าเป็นความผิดก็ยอมรับว่าเป็นความผิด จะเป็นบาป เป็นกรรมอะไรที่ติดตัวมาจนปานนี้ เลยไม่ได้ทำอย่างอื่น **สิ่งที่รักอยากจะทำก็ไม่ได้ทำ ไปเรียน วิศวกรรมมากก็ต้องไปทำหน้าที่เป็นทูต**”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสว่า “เรื่องบาปกรรมนี้ขอสนับสนุนอาจารย์สุกิจ เพราะ ว่าคำนี้เป็นคำเทคนิคโดยแท้ และก็คงไม่มีผู้สำเร็จวิชา Onithorlogy มาหลายคน ไม่ได้ เป็นคำที่ใช้แพร่หลาย ก็ไม่เป็นอันตรายต่อส่วนรวม จึงไม่มีบาป”

ขณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ จึงกล่าวต่อไปว่า “เป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่าง ล้นเกล้าล้นกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้าก็มีจิตใจที่จะอภิปรายต่อไปได้ ปัญหาที่อยากจะอภิปราย นั้นเป็นปัญหาหาสนับสนุนเกี่ยวกับกระแสพระราชดำรัส เกี่ยวกับการที่อ่านผิดบ้าง ความหมาย ที่ผิดบ้าง แล้วก็การบัญญัติที่ล้นเกินไปบ้าง เพราะว่าได้เห็นตัวอย่างชนิดนี้ ขณะนี้ในปัจจุบันนี้

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

ในประเทศอินเดีย รัฐบาลอินเดียเมื่อแยกจากรัฐบาลฝ่ายปาเกีสถานออกไป เพื่อแสดงความรักชาติแสดงความเป็นชาติของตน ก็ได้ประกาศว่าจะใช้ภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการในเวลา ๕ ปี ส่วนทางด้านปาเกีสถานก็ใช้ภาษาอูรดู ซึ่งฮินดีกับอูรดูนั้น แต่เดิมก็ไม่แตกต่างกันนัก เนื่องจากที่ว่าอันหนึ่งใช้อักษรอาหรับเขียน อันหนึ่งใช้อักษรเทวนาครีเขียน แต่เมื่อรัฐบาลอินเดียได้ประกาศว่าจะเอาภาษาฮินดีเป็นหลักภาษาราชการก็ตั้งกรรมการพิจารณบัญญัติศัพท์ขึ้นเมื่อบัญญัติไปแล้วกรรมการบัญญัติไปได้ดูเหมือน ๕,๐๐๐ กว่าคำ แล้วโยนผลลงไปให้ฝ่ายราษฎรมหาวิทยาลัย และวิทยุกระจายเสียงใช้ เอา ๕,๐๐๐ คำใหม่ ๆ ซึ่งมนุษย์ไม่เคยได้ยินมาก่อนเป็นภาษาสันสกฤต พออ่านข่าวเสร็จไปแล้ว คนฟังว่าอ่านภาษาอะไรกัน ฟังไม่ออก พวกรัฐทางใต้ที่อยากจะใช้ภาษาทมิฬบอกฟังไม่รู้เรื่อง อยากให้ใช้เป็นภาษาอังกฤษ ฝ่ายรัฐอีกด้านทางปัญจาบบอกภาษานี้ใช้ไม่ได้ ฟังไม่รู้เรื่อง ตกลงมีรัฐกลาง ๆ แถวพิหารหรือเบงกอลได้ใช้กันบ้าง ก็เลยมีปัญหาศัพท์ที่บัญญัติใหม่มันแปลกไป เพราะถือว่ากรรมการบัญญัติล้นเกินไปก็เป็นได้ เพราะไม่ว่าอะไรบัญญัติเสียหายหมด จนแม้แต่คำที่เป็นเทคนิคก็บัญญัติต่อไป ตัวอย่างที่เห็นง่าย ๆ ดุต้นดอกไม้ฝรั่ง Magnolia ที่เรียกชื่อวิทยาการว่า Magnolia Grandiflora ยังบัญญัติว่า **จัมปะกะมหาบุษปะ** ไม่มีใครรู้ อ่านวิทยุ แยกเองก็ฟังไม่ออก **คนที่บ่นที่สุด คือ เนรุห์** บ่นว่า ภาษาวิทยุฟังไม่ออก ขอให้ไปเปลี่ยนเสีย รัฐมนตรีที่ควบคุมกระจายเสียงเป็นคนที่เข้มแข็ง ก็บอกว่าการฟังไม่เข้าใจก็ช่างนายก ภาษาต้องเป็นภาษา ก็ชินใช้อยู่เช่นนี้ เวลาจะของบประมาณ สภาผู้แทนราษฎรบอกภาษาวิทยุฟังไม่เข้าใจแน่ ขอให้แก้ไขเสียใหม่ รัฐมนตรีกลัวจะไม่ได้งบประมาณก็ต้องแก้ไข ครั้นแก้ไขเสร็จแล้ว คนกลับบอกว่าเอาภาษาอะไรมาพูด วิทยุมันไม่ใช่ภาษาฮินดีเสียแล้ว เป็นภาษาอูรดูนี่นา จะไปตามปาเกีสถานละซี อินเดียไม่ยอมตามปาเกีสถานก็เลยไม่แน่ใจว่าจะเอาอย่างไรดี ครั้งหนึ่งก็จะเอาภาษาอังกฤษทับศัพท์อย่างเดิม ฟังวิทยุ อินเดียก็บอก “**เย ออลอินเดียราดิโอแสะ**” พอเดี๋ยวนี้แก้สันสกฤตก็ว่า “**เย อากาสวณี แสะ**” **อากาสวณีคือเสียงจากอากาศ** ฟัง ๆ ดู ก็พอไปได้ แต่ก็แก้ไขกันไปแก้ไขกันมา ไม่ทราบว่ามีใคร จะชนะกันแน่ ฝ่ายการเมืองจะชนะเรื่องเกี่ยวกับภาษาหรือฝ่ายบุคคลภายนอกจะชนะ ในสภาผู้แทนราษฎรเขาเปิดให้ซักใช้รัฐบาลได้เป็นภาษาฮินดี แต่บางที่รัฐมนตรีก็พูดภาษาฮินดีไม่ได้ พูดภาษาฮินดูสถานีบ้าง อะไรบ้างก็ว่าไป พอผู้แทนราษฎรฟังไม่ออกก็บอกว่าท่านเรียน ฮินดีกับข้าพเจ้า มันคนละครูคนละสำนัก เรื่องมันก็ยุ่งเช่นนี้

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

การอ่านที่ผิดก็เป็นปัญหาอีกอย่างที่เกิดขึ้นมา เพราะเป็นเรื่องของภาษา บ้านเราเดี๋ยวนี้ก็มีอยู่แล้ว ตัว ร ไม่มีใครคอยพูดถูก พูดแต่ตัว ล ไม่รู้ ว่า ไม่รู้ แยกตรงข้ามรัลันเสียจนนับจังหวะไม่ทัน ไม่รู้ frequency เท่าไร แต่สงสัยไปค้นดูตำราแยกเขามีอย่างไร ไปเปิดดูศิลาจารึกของพระเจ้าอโศกที่เขียนเป็นอักษรพราหมี แล้วมาเขียนเป็นอักษรปัจจุบันนี้ก็ไม่ปรากฏว่ามีตัว ร เลย แม้คำว่าราช ก็เขียน ลาช แต่มาตอนหลังพอกลับมาเขียนเป็นภาษาไทยใหม่ในปัจจุบันนี้เขาก็ใช้เป็น ราช ราชน ว่ากันไปต่างๆ ตัว ร ก็เกิดขึ้นจนกระทั่งบัดนี้ ถ้าไปดูภาษาทมิฬ ตัว ร ตัว ล เหมือนกันหมด วรรณ ก นี้อักษรตัวเดียวกันทั้งนั้น อ่านเอาแล้วแต่ตามใจชอบ แต่ถ้าคนที่ระวังรักษาอยู่ก็คงรักษาไว้ต่อไปได้ แม้สันสกฤตเองบางทีตัว ร กับตัว ล ก็ใช้กลับกันไปกลับกันมา เช่นเราได้ยินคำว่าโรहित สันสกฤตก็ว่าโรहित ปลาโรहितก็ปลาตะเพียนหางแดง กุรมโรहितก็เต่ากะปลา หรืออะไรทำนองนี้ เป็นเรื่องของโลหิตแล้วก็ย่อมสีแดงด้วยก็หมายความว่าเลือด แต่มาตอนหลังก็ใช้ทั้งโรहितและโลหิต แต่ที่จจะว่า ร ล ของเขาต่างกันหรือไม่ ก็เป็นการที่ develop มา แต่เขา develop มาทางตัว ล เสีย มันทายไปมีตัว ร เพิ่มขึ้นมา แต่ของเรานั้นไม่รู้ว่าจะเป็นวิวัฒนาการหรือวิวัฒนาการหรือ परिवิวัฒนาการ ตัว ร หายไป เหลือแต่ตัว ล อยู่ จะเป็นกระดิกไปทางแขกหรือหันมาทางจีน ถ้าต้องการจะให้เป็นที่ไทยอยู่ ก็คงรักษาไว้ครั้งต่อครั้ง ส่วนที่ว่าความหมายที่ผิดก็ผิดแยกแตกต่างเดิมไปอย่างไรก็คุยกับแขก อย่างคำว่า สาร-พัตร ของเรา พวกสารพัตรช่าง สารพัตรทุกสิ่งทุกอย่าง แยกเขาไม่ว่าทุกสิ่งทุกอย่าง เขาว่าทุกหนทุกแห่ง อย่างไหนจะถูก มานั่งคิดดู รู้สึกว่าอาจมองดูคนละเหลี่ยม เช่น เวลาชมโฉมมองดูข้างบน มองดูข้างล่าง มองดูข้าง ๆ มองดู ดู ๆ แล้วก็บอกว่าสารพัตรสวย อีกคนไม่รู้บอกว่า ผมก็สวย ตาก็สวย ฟันก็สวย จมูกก็สวย กลายเป็นทุกสิ่งทุกอย่างสวยงาม ความจริงมันก็สารพัตรอยู่นั้นแหละ ก็เป็นปัญหาว่าความหมายที่เปลี่ยนแปลงไป อย่างคำภาษาไทยเราว่า พยายาม จะให้สำเร็จก็ต้องพยายาม อีกที่ แยกพยายาม ว่า exercise เขียนซ้ำ ๆ ซาก ๆ กับทำอย่างเก่าอยู่นั้น เขียนลายมือ ก ข ค ก ข ค อยู่นั้นคือ ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ทำซ้ำซากเราก็ว่าพยายาม ถ้าไม่พยายามก็คงไม่ยากเขียน มันก็เหมือนกัน อย่างสหายเอ๋ย อย่างเอกอัครทูตอินเดียคนก่อนที่ชื่อ สหัย ถามว่า สหายแปลว่าเพื่อนใช้ใหม่ เขาบอกว่าไม่ใช่ แปลว่าอะไรละ เขาว่าช่วยเหลือ ก็ผู้ที่ช่วยเหลือกันละเป็น สหัย ก็แน่ละถ้าไม่ช่วยเหลือก็ไม่ใช้สหายนะซี เป็นการแปลกลับไปกลับมาแบบนี้ เมื่อเป็นเด็กเล็ก ๆ ไปไหนก็ว่าไปทำงาน ไม่บอกไปที่ทำงาน ไปออฟฟิศ ต่อมาเป็นที่ทำงาน ภาษาไทยเรา

๒๔๐ รวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

เรียกอย่างนั้น ไม่ว่าจะไปเหนือ ไปใต้ ไปตะวันออก บอกไปที่ทำงาน คนก็รู้หมดก็ไม่ใช่ไร หรือจะไปบอกว่าที่เจ็ดเวียดก็พอไปได้ **เวลานี้ในอินเดียกำลังวุ่น พวกอุรดูก็ว่าดักดำ แปลว่า ที่ทำงาน พวกแขกเขาว่า การยาลัย** ถ้ามใครไม่มีใครรู้ แต่สำนักงานรัฐบาลว่า **การยาลัย แปลว่า ที่ทำงาน** แต่ถ้าเราไม่นำเอาภาษาอื่นมาใช้บ้างในบางกรณีก็อาจลำบาก ต่อสมัยรัชกาลที่ ๕ **ไปไหนไปสเตชั่น ไปดีสายไปตะแลบแก๊ป** คงจะรำคาญหูขึ้นมาก็เกิดมีคำไปสถานี แต่แรกๆ พูดว่าไปสถานีก็คงจะเป็นเหมือน แต่เดี๋ยวนี้ขึ้นไปแล้ว เดียวนี้ถามไปไหน ไปสถานีหัวลำโพงไม่เป็น ถ้าว่าไปสเตชั่นละเป็นแน่ **ค่าน้ำประปา ที่แรกว่า น้ำประปาพวกบ้านนอกไม่รู้ คนสมัยก่อน ไปบอกคนเชียงใหม่ไปบอกเขาว่ากินน้ำประปา** เขาถามว่า น้ำอะไร น้ำมะพร้าวหรือ พอไปเมือง Benares ไปพบศาสตราจารย์คนหนึ่งถามว่าที่เมืองไทย Water supply ใช้คำว่าอะไร บอกว่า **น้ำประปา** แกบอก ประปา? very good **ประปาแปลว่า drinking fountain เป็นคำสันสกฤต ๒,๐๐๐ กว่าปีมาแล้ว ไทยยังเอามาใช้ได้** เขาว่าเป็นของดี โทรเลข โทรศัพท์ เขาก็ว่าดีทั้งนั้น เดียวนี้แขกก็มี **ทีวี** ขึ้นมาเรียกว่า **โทรตาเซน** คือ**โทรทัศน์**

“ต่อไปคือเรื่องการแปล ใช้ว่าแปลบางที่จะมากไป อย่างที่เรียนไว้ว่า Magnolia Grandiflora นั้น แปลว่า**จัมปะกะมหาบุษปะ** เรื่องนี้ขอเล่าเมื่อคราวพบเจ้าฟ้าสีหนุ ไม่ใช่เรื่องเขา พระวิหาร คือถามขึ้นมาว่าท่านชอบดอกไม้อะไร ผมก็ตอบไปว่าชอบ**ดอกไม้สด**และกล่าวเติมไปว่า **ดอกไม้สดชาวบริสุทธ์หอมมาก** เลยถามว่าดอกไม้อะไรละ ทูลตอบไปว่า**เรียเขียวดีย-ราชาวดี** รู้สึกยิ้มแย้มแจ่มใสผิดปรกติ เพราะพระอัยกาธิราชนั้ทรงคั่นโรตมนั้น เดิมทรงพระนามว่า **ราชาวดี** แห่เข้าที่จุดก็เลยยิ้มแย้มแจ่มใส การพูดจាក็น้ก็คลายความตึงเครียด แต่ถ้าไปทูลว่า Buddelia alba ก็คงจะไม่มีใครเข้าใจว่าอะไร นั้ทรงคั่นสีหนุก็คงจะไม่ยิ้ม **เรื่อง การแปลนี้มันสำคัญเหมือนกัน ถ้าใช้ศัพท์มากไปบางทีก็ไม่เข้าท่า** อย่างเวลานี้ในอินเดีย ผมก็อุตสาห้เรียนอักษรเทวนาครี อ่านหน้าร้าน ป้ายฝรั่งว่าอย่างไร แยกอ่านอย่างไร ต้องหัดอ่าน อย่างนั้น อย่างคำว่า Punjab Bank Limited อ่านเทวนาครีก็ว่า Punjab Bank Limited เหมือนกัน ตกลงอ่านไปก็เท่านั้น ทั้งนี้เพราะว่าอยากจะใช้ภาษาอังกฤษ เอาภาษาอื่นเข้ามาใช้ ก็กลัวคนจะไม่รู้เรื่อง ตกลงที่รัฐบาลบอกว่าจะใช้ภาษาฮินดีภายในเวลา ๕ ปีนั้น เห็นจะต้องต่อไปอีก ๕ ปี แต่ว่า ถึง ๕ ปีแล้วไม่ทราบว่าจะสำเร็จหรือไม่สำเร็จ แต่การที่นำเอาภาษาสันสกฤต และภาษาขุ่ยกเข้ามานี้ ด้านของเราก็น้ยังมีเปรียบอยู่นิดหน่อย **คือเราเอาเข้ามาทีละอันๆ เหมือน เด็กหัดไม่ ทีละท่อนๆ ก็พอหัดได้** แต่แขกเขาโดยปึงเข้าไป ๕,๐๐๐ กว่าคำเลย **ไม่มีใครใช้เลย**

อภิปรายบุคคล-มหาบุษย์บุคคล-บุษย์บุคคล

เพราะฉะนั้นคิดว่าถ้าหากเราจะบัญญัติศัพท์ใช้ในประเทศไทย อย่าปล่อยออกมาแล้วลอยกระทง นานๆ ปล่อยออกมาสักคำหนึ่ง เช่นคำว่า **เผยแพร่** แต่แรกเราก็**เผยแผ่** สภาเผยแผ่พาณิชย์ พอเผยแพร่ออกมาคำหนึ่ง ใครๆ ก็ใช้เผยแพร่กัน จนเดี๋ยวนี้ใครใช้เผยแผ่ก็เหมือนกับไม่รู้ภาษาไทยดังนี้เป็นต้น **ถ้าหากว่ามีวิธีใดถ้าเราสามารถใช้ภาษาใหม่ๆ ให้มากขึ้นไปก็พอจะทนได้ หรือพอกินไปได้ แต่ถ้าเข้ามากไป เช่น สัจกาลหรืออะไร ต่างๆ อาเวคหรืออะไร พระก็ไม่เชิง คฤหัสถ์ก็ไม่ใช่ จะเป็นปัญหาที่ลำบากมาก”**

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “ต้องขอปรึกษาอาจารย์สุกิจ **รู้สึกว่าคุณเก่งมาก ชำนาญภาษาแขกกว่าแขกอีก** แล้วรู้สึกว่าคุณทำได้ทุกอย่าง นอกจากอย่างหนึ่ง พักหน้าอย่างนี้ไม่เป็น ตามธรรมดาแขกเขาพักหน้าทางหนึ่ง แต่ท่านพักอีกทางหนึ่ง”

ฯพณฯ นายสุกิจ ถวายบังคมทูลตอบว่า “ข้าพระพุทธเจ้าเกรงว่ามาถึงประเทศไทย กลัวคนจะเข้าใจผิดก็เลยไม่กล้า”

มีพระราชดำรัสต่อไปว่า “มีเรื่องทำให้คิดถึง ที่บอกว่า Panjab Bank นั้นนะภาษาไทยก็เขียนเหมือนกันและมีแปลกๆ ตรงข้ามที่สะพานแคบ เมื่อหลายปีมาแล้วทางไปหัวหินเขาเขียนว่าสะพานแคบ เดียวนี้กว้างหมดแล้ว แต่ก่อนนี้แคบจริงๆ แล้วเขียนเป็นภาษาฝรั่งว่า **Span Kaep** หวังจะให้ฝรั่งเข้าใจว่าสะพานแคบเป็นภาษาไทย แต่เขียนตัวหนังสือฝรั่งตกลงเมืองไทยเราไม่เหมือนเมืองแขกไม่เหมือนเมืองที่ใกล้เคียง อย่างที่บอกตะกั่วนี้ว่า เมืองไทยเราโชคดี มีภาษาของเรา มีภาษาที่เราใช้ได้ไม่จำเป็นที่จะไปทำลายเสีย แต่ของแขก ของประเทศใกล้เคียงนี้เขาต้องทำลายภาษาเดิมที่เขาพูดอยู่เพราะว่ารักชาติ **เรารักชาติขอยุ่อย่าทำลายภาษาที่มีอยู่** เขานั้นเขาอยู่ได้อังกฤษมานานก็ต้องใช้ภาษาอังกฤษมาตลอดเวลา แล้วก็อยู่คละกับปากีสถานเขาก็อยากแยกเรื่องรักชาติอีกแล้ว ไม่อยากตาม จะว่าตามกันก็จะเป็นศัพท์หนังสือพิมพ์ไปหน่อย ไม่อยากตามกันปากีสถานๆ ก็ไม่อยากตามกันอินเดีย เลยทะเลาะกันใหญ่ **เป็นเรื่องที่จะต้องแสดงศักดิ์ตาแสนยานุภาพว่าตัวมีภาษาของตัวเองกระทั่งไม่รู้เรื่อง ก็ไม่รู้เรื่องนั้นไม่สำคัญเท่าความรักชาติ** ขออย่างหนึ่ง การบัญญัติศัพท์ก็ตาม การใช้ศัพท์ก็ตาม กิจการใดๆ ก็ตามต้องมีเหตุผลอยู่เสมอที่จะทำลงไป อย่าให้เหตุผลนั้นเขาไปเป็นเหตุผลทางการเมือง เหตุผลทางรักชาติเกินควร หรือเป็นความรู้สึกตัวเองเกินไป จนแสดงว่าตัวรัฐหรือตัวเก่งเกินไป เพราะว่าไม่ใช่เหตุผล ไม่ใช่หลักที่ถูกต้อง หลักของภาษาคืออย่างที่บอกไว้แล้วในตอนต้นว่าเป็น

๒๔๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหากุฬาวិชาการ”

ประโยชน์เพื่อให้คนเข้าใจซึ่งกันและกัน **ภาษามิไว้สำหรับแสดงความคิด** คนเรามีสมองที่จะคิด คราวนี้ ถ้าคิดอยู่คนเดียวก็เหงา อยากให้คนอื่นคิดบ้าง หรืออยากทราบความคิดของผู้อื่น ก็ ต้องใช้ภาษาเป็นสื่อ อย่างไรก็ตามต้องใช้ภาษา ถ้าไม่ใช่ภาษาคนก็ภาษามือ ภาษาลิง ภาษานก ก็ ต้องเป็นภาษาอยู่ดี **แต่คนเราเป็นสัตว์ที่ประเสริฐที่มีภาษาพูดกันไม่รู้เรื่อง** ถ้าจะทำลายภาษา **ที่พูดกันรู้เรื่องเช่นนี้ ก็กลายเป็นลิง** เพราะเราถือว่าลิงเขาต่ำต้อยกว่ามนุษย์ ความมุ่งหมาย ของภาษาคือ แสดงความคิดต่อกัน ถ้าเราจะมาบอกว่านี่คือถั่วย (ทรงชี้ถั่วยแก้ว) คนอื่นมา แย่งว่าไม่ใช่ถั่วย อ้ายนี่แก้วต่างหาก ก็ได้เหมือนกัน ขอให้ตกลงกันก็แล้วกัน คือ คำต้องมี ความหมายชัดเจน ต้องตกลงกัน แต่เมื่อคนไทยเรามีตั้ง ๒๕-๒๖ ล้าน ก็ต้องตกลงกันทั้งหมด ว่าคำนั้นแปลว่าอะไรแต่เมื่อคนบัญญัติศัพท์คำที่พูดอยากหรือเข้าใจยากก็อาจจะบิดความหมายไปได้ ต่อไปอีก ๕๐ ปี ๑๐๐ ปี ก็จะไม่ทราบว่คำมาจากอะไร”

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ กราบบังคมทูลว่า พระราชาอาญา ไม่พันทเกล้าฯ ยังมีคำที่ควรจะกราบบังคมทูลอีกคำหนึ่ง คือคำว่า **มาตรการ** ข้าพระพุทธเจ้า ได้นำออกใช้เป็นชั้นๆ อย่างที่ว่า ทั้งนี้เพราะว่าแต่ก่อนใช้ว่า**วิธีการ** แต่**วิธีการเดี๋ยวนี้เขาว่า method วิธีก็ mode** ที่จริงถ้าไม่ถือว่าเป็นวิชาการอะไร จะใช้ว่าวิธีการก็คิดด้วยเกล้าฯ ว่าพอ จะไปได้ ส่วนที่อาจารย์สุกิจว่า**คำสารพัด**เป็นความผิดของปทานุกรม ซึ่งพจนานุกรมควรจะแก้ แต่เขียนเป็น**สารพัด** แต่เดิมไม่ได้เขียนอย่างนั้นเขียนตัว ด สะกดเป็น**สารพัด** ถ้าดูกรวีนิพนธ์ เก่าๆ เขาเขียน**สารพัด** ศ สะกด แต่ปทานุกรมไปเขียนเป็นสารพัดเข้า แหกจึงว่าทุกหน ทุกแห่งไป”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสถามหม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล ว่าทางชุมนุม ภาษาไทยยังมีปัญหาอะไรในเรื่องนี้บ้างหรือไม่ หม่อมราชวงศ์สุนนชาติ สวัสดิกุล กราบ บังคมทูลว่า ยังมี แล้วกล่าวว่าขอกราบทูลเชิญเสด็จในกรมทรงอธิบายเรื่องวิธีที่จะบัญญัติศัพท์ เพราะต่อไปเมื่อจะรับรองศัพท์หรือคำต่างๆ ที่แปลมาจากภาษาต่างประเทศตามพระราชดำริแล้ว ชุมนุมภาษาไทยจะได้ใช้เป็นหลักพิจารณาคำต่างๆ เพื่อชักชวนให้สมาชิกและประชาชนใช้ตาม จึงขอกราบทูลถามว่าวิธีบัญญัติศัพท์ที่ทรงกระทำมานั้นทรงมีแนวทางอย่างไร

พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงอธิบายถึงวิธีบัญญัติศัพท์ต่อไปว่า **การบัญญัติศัพท์นั้นจะใช้วิธีบังคับไม่ได้** เพราะว่าภาษามีชีวิตชีวาของเขาเอง ซึ่งทางหลัก ภาษาศาสตร์ฝรั่งเรียกว่า genius of the language อัจฉริยลักษณ์ของภาษา **แต่ละภาษาก็มี**

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

อัจฉริยลักษณ์ของตนๆ คำว่าอัจฉริยลักษณ์มีเสียงไม่เพราะเลย คำนี้ไม่ใช่ของข้าพระพุทธเจ้า เขาใช้กันมา เรียกตามที่เขาใช้กันมา ฉะนั้นผู้ที่คิดศัพท์ขึ้นหรือตั้งศัพท์ขึ้นจะต้องตั้งให้เหมาะแก่ที่ genius of the language จะรับรอง เพราะฉะนั้นบางทีก็ไม่รับเอา ข้าพระพุทธเจ้าจะให้ตัวอย่างเช่นคำว่า Culture ที่แรกไปคิดทางสันสกฤตออกมาว่า **พฤทธิธรรม** ก็ไม่มีใครตาม เพราะว่าเสียงไม่เข้าจังหวะกับภาษาไทย เพราะฉะนั้น genius of the language ก็ไม่รับ วันหนึ่งข้าพระพุทธเจ้าเขียนว่า**วัฒนธรรม**ออกมา จังหวะเหมาะสมกับคำในภาษาไทย เพราะฉะนั้นก็เลยรับกัน การบัญญัติศัพท์นั้นเราจะต้องนึกถึงศัพท์ภาษาฝรั่งที่เราจะแปลออกมานั้น เราจะต้องดูความหมายว่าความหมายว่าอย่างไร ตามธาตุของศัพท์และข้อสำคัญที่สุดคือความหมายว่าเวลานี้เขานิยมใช้อย่างไร บางทีก็ห่างไกลกับความหมายเดิม และทางที่ดีที่สุดที่จะใช้ศัพท์นั้นควรจะต้องคิดขึ้นมาก่อนอย่างเช่นเวลานี้ราชบัณฑิตยสถานกำลังบัญญัติศัพท์แพทย์นี้ก็ขอให้แพทย์คือหมอมวยคิดขึ้นมาทางคณะแพทย์ แล้วราชบัณฑิตยสถานก็มาตรวจในเชิงภาษาก็ช่วยกัน เช่นคำนี้ความหมายนิยมใช้ในภาษาฝรั่งว่าอย่างนั้นใช่ไหม แล้วก็เปิดดูพจนานุกรมแพทย์แล้วก็คิดหาคัพท์ไทย ในการคิดนั้นเราก็คิดหาคำไทยก่อน ถ้าหาได้ เราก็รับเอา ต่อเมื่อหาไม่ได้ จึงจะหันเข้าไปหาบาลีสันสกฤต ในการที่หันเข้าไปหาบาลีและสันสกฤตนั้น ถ้าหากเราจะใช้ทับศัพท์ภาษาอังกฤษมันไม่เข้าจังหวะกับภาษาไทย และอีกประการหนึ่งถ้าเป็นบาลีและสันสกฤตแล้วพระท่านก็เข้าใจ แล้วคนที่ใช้ตามก็เคยชิน ก็ใช้กันได้ ทั้งนี้จะไปโทษบัญญัติกรณาก็ไม่ได้ เช่น คำว่า **ประสบการณ์** นี้ผิดอืดที่ดึกเดี่ยวที่ทางกระทรวงศึกษาบัญญัติ แต่ก็ใช้กันไปเกือบจะติด ใช้กันไปยั้งงั้นเองนะ เพราะว่าถ้าแปลออกมาแล้วไม่ใช่ experience เลย ครั้นจะทับศัพท์ experience มันก็ไม่เหมาะ ไม่ใช่ภาษาไทย ก็จะต้องคิดกันต่อไป ข้าพระพุทธเจ้าก็ไปคิดมานานเหมือนกัน มานี้กว่าคำ experience นี้ ถ้าหากจะใช้ควรใช้คำว่า “**ผ่านพบ**” ผ่านพบเป็นคำไทยแต่ว่าตามทางจิตวิทยาถ้าจะแปลตามทฤษฎีของหม่อมหลวงดุษฎีในหนังสือจิตวิทยาก็ยิ่งกว่ายากที่จะไม่หันเข้ามาหาบาลีและสันสกฤต เช่นใช้ว่า “**อนุภพ**” อนุภพเดี๋ยวนี้ก็ไม่มีใครใช้ แต่ว่า “**การผ่านพบ**” ก็น่าจะดีกว่า**ประสบการณ์** ประสบการณ์ที่ว่าไม่ถูกนั้น เพราะว่า **ประสบ** เป็นคำบาลี แปลว่า**การเกิดผล** ดูในพจนานุกรม แปลว่าดอกไม้ลูกไม้ คือสิ่งที่เกิดขึ้นแล้ว การณ์ก็แปลว่าเหตุ รวมแล้วเหตุที่เกิดขึ้น มันไม่ใช่ experience แต่ต่อมาก็อวไม่ใช้ดอก **ประสบ** เป็นคำเขมร มีคนเขียนว่า**ประสบการณ์**สะกดด้วยตัว บ ถ้าเขียน**ประสบการณ์**โดยเอา **ประสบ** กับ **การณ์** มารวมกันเข้าแล้วยังผิดหลักภาษาไทย **ประสบ** มันก็ **พบ** เท่านั้น ที่ว่าผ่านพบนะ

๒๔๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

หมายความว่าเราพบสิ่งหนึ่งแล้วมันต้องเข้าไปในจิตใจ เป็นผ่านพบก็เป็นความรู้ หรือ concept ซึ่งมีผู้แปลว่า **ปฏิภาณ** เพราะฉะนั้นศัพท์เทคนิค experience ทางจิตวิทยานั้นก็ยาก ที่ จะหลีกเลี่ยง แต่เราควรจะมีอีกคำหนึ่ง แต่คิดด้วยเกล้าๆ ว่าคำว่าผ่านพบนี้บางทีก็พอ จะผ่านไปได้ แต่ว่าอาจจะใช้ไม่ได้เพราะนักจิตวิทยาเขาไม่เห็นด้วย เพราะฉะนั้นในการคิดศัพท์ เช่นจะหาคำมาใช้แทนประสบการณ์ ซึ่งเดี๋ยวนี้ให้เลขาฯ ร่างมาเขาก็ใช้ ข้าพระพุทธเจ้าเกรงใจ บางทีเซ็นหนังสือไป บางคนก็คิดกันว่าข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วย แต่อันที่จริงไม่เห็นด้วยเลย”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ก็หลักต่าง ๆ ที่ในกรมได้บรรยายนี้ ก็รู้สึกว่าคุณต้องแล้ว คือว่าต้องนึกถึง genius ของภาษา แต่ว่าต้องขออย่าเกี่ยวข้องกับ genius ของภาษานี้ว่า วิธีพูดของคนไทย เราเป็นคนไทย กับวิธีพูดของฝรั่ง เช่น อังกฤษ เขาเป็นคน อังกฤษ หน้าตาเขาก็ไม่เหมือนกับเรา รูปร่างก็ไม่เหมือนกับเรา วิธีพูด เสียงเขาก็ไม่เหมือนเรา สมอง วิธีคิดของเขาก็ไม่เหมือนของเราแน่นอน เราเห็นสิ่งใดอย่างหนึ่ง เขาเห็นอีกอย่าง เห็นได้ในศิลปะ ศิลปะเขียนรูปหรือศิลปะดนตรีก็ตาม ต่างกัน นี่เป็นสิ่งสำคัญ วิธีพูดก็ต่างกัน แล้วก็ expression ศัพท์ของเขาก็ต่างกับของเรา แต่โดยมากเดี๋ยวนี้ที่อันตรายที่สุดจากการ แปลในข่าวอย่างหนึ่ง การแปลในวงการบันเทิงโดยเฉพาะภาพยนตร์นั้นผิดกันมาก ผิดเรื่อง เพราะว่าภาษาที่เขาพูดมาแล้วมาแปลคำนั้นตามที่นึกว่าตรง จนกระทั่งความหมายไม่เหมือนกัน อย่างนี้เป็นสิ่งที่อันตรายต้องระวังเรื่อง genius of the language ตามวิธีคิดของคนเราเป็นอย่างไร **ส่วนการจะบัญญัติศัพท์นั้นขอให้ระวังอย่างเดียว ขออย่าให้เกิน คือว่าอย่าทำเกินความจำเป็น** เพราะว่าบางทีชอบทำบัญญัติศัพท์เพื่อบัญญัติศัพท์ เพราะว่าถ้าไม่ได้บัญญัติศัพท์แล้วกลุ้มใจ เป็นอย่างนั้น และสำหรับในด้านวิชาการก็เห็นควรจะมีการบัญญัติศัพท์ แต่ขอให้อยู่ในขอบเขต ของวิชาการ ถ้าออกมาถึงประชาชนแล้วก็มีการเปลี่ยนแปลงของภาษา **ประชาชนอาจชอบคำ แปลก ๆ เพราะว่าสนุกดี จนกระทั่งมาใช้ในทางที่ผิดก็เกิดความเสียหายได้** บัดนี้ท่านทั้งหลาย ได้ออกความคิดเห็นแล้ว น่าจะให้คนที่อยู่ข้างล่างนั้นออกความคิดเห็นบ้าง ถ้ามีผู้ใดมีความคิดจะ แสดงก็อยากจะเชิญมา อ้าวคุณคึกฤทธิ์ คุณคึกฤทธิ์อยู่ที่ไหนก็อยากจะพูด อยู่ข้างล่างนั้น คงกลุ้มใจแน่นอน ขอให้ชี้ขึ้นมาพูด”

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กราบบังคมทูลว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อม ตามที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมมีพระราชดำรัสแจ้ง ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาไทยเป็นอเนกประการ ข้าพระพุทธเจ้าขอรับพระราชกระแสใส่เกล้าใส่กระหม่อมเพื่อนำไปกระสวนแล้วก็จะเรียบเรียงไว้ระดับสติปัญญาต่อไป

มีพระราชดำรัสว่า “ขอคำแปล”

หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช กราบบังคมทูลต่อไปว่า ถ้อยคำภาษาไทยหลายคำที่ข้าพระพุทธเจ้าได้กราบบังคมทูลมานั้น กระทรวงศึกษาธิการของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทเป็นผู้บัญญัติขึ้น ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบเกล้าฯ ในความหมายในคำนั้นเลย แต่ได้กราบบังคมทูลมาเพื่อให้ทอดพระเนตรเห็นและให้ที่ประชุมนี้เห็นว่า **ภาษานั้นในบางกรณีก็ไม่สามารถจะทำให้เกิดความเข้าใจใด ๆ ได้ ทั้งฝ่ายผู้พูดและผู้ได้ยิน** นี่ก็เป็นการใช้ภาษาของกระทรวงศึกษาโดยเฉพาะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบเกล้าฯ จริง ๆ ว่าศัพท์เหล่านี้แปลว่าอะไร ชั่วแต่ว่ามันเข้าใจดีก็กราบบังคมทูลไปตามเรื่อง ที่มีพระราชดำรัสว่า ข้าพระพุทธเจ้าอยากจะแสดงความคิดเห็นนั้นเป็นความจริงที่สุด เพราะเหตุว่า นอกจากข้าพระพุทธเจ้าเป็นคนที่ชอบพูดภาษาไทยแล้ว ในฐานะที่ข้าพระพุทธเจ้าเป็นนักเขียนหนังสือและเป็นคนหนังสือพิมพ์ ก็ย่อมมีภาษาไทยเป็นเครื่องมือทำมาหากินอีกอย่างหนึ่งด้วย และถ้าหากว่าเครื่องมือทำมาหากินของข้าพระพุทธเจ้านั้นวิบัติไปเสียหายไป ชำรุดทรุดโทรมไป อาชีพของข้าพระพุทธเจ้าก็ต้องร่วงโรย จนในที่สุดก็ต้องอดอยาก ทำมาหากินไม่ได้ นับว่าเป็นเคราะห์กรรมส่วนตัวซึ่งนำวิบัติเป็นอย่างยิ่ง ในที่นี้ก็อยากจะขอพระราชทานกราบบังคมทูลถึงเหตุต่าง ๆ ซึ่งเป็นความคิดเห็นของข้าพระพุทธเจ้าเองเกี่ยวกับความวิบัติในภาษาไทย คือว่าเหตุที่ทำให้เกิดความวิบัติ และผู้ที่ทำให้เกิดความวิบัติในภาษาไทยนั้นในชั้นแรกเห็นจะเป็นเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทยซึ่งเปลี่ยนแปลงไปเล็ก ๆ น้อย ๆ และเมื่อยอมนกันแล้วก็เปลี่ยนแปลงต่อไปอีกในลักษณะที่ลูกกลม ต่อไปจนกระทั่งฟังไม่ได้ศัพท์อย่างที่ให้มีพระราชดำรัสว่า คำว่า “ฉัน” นั้น ถ้าใช้ว่า “ชั้น” ก็พอจะอนุมานกันได้ ก็ถูกต้องที่สุด แต่ที่นี้พอถึงคำว่า “ดิฉัน” ได้เปลี่ยนไปเป็น “เดียน” บ้าง “อะฉัน” บ้าง **อย่างนี้ก็น่าจะบันยะบันยังกันไว้บ้าง ไม่น่าจะปล่อยปละละเลยไป** เราเห็นว่าจะยอมนกันไม่ได้ ถ้าว่าเป็น “ดิฉัน” หรือ “อีฉัน” ก็เห็นจะพอฟัง แต่ว่าถ้าถึงอะฉัน เดียน ก็น่าวิตกอยู่และการที่ลูกกลมเช่นนี้ไม่ใช่อยู่ในเฉพาะคนที่เป็นหนุ่มสาวหรือคนที่หย่อนการศึกษา สมเด็จพระราชาคณะองค์หนึ่ง แทนที่จะพูดว่า **อาดมภาพ** ใช้คำว่า **อะฮาบ** ก็ใกล้คำว่า อะฉัน ก็มี ข้าพระพุทธเจ้าได้ยินมาเช่นนั้นจริง ๆ ไม่ใช่กราบบังคมทูลมาเป็นความเท็จเลยแม้แต่น้อย นี่เป็นเรื่องของความวิบัติ เพราะเหตุว่าเมื่อไม่มีผู้ใดทัก การที่มีการเปลี่ยนแปลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในที่สุดก็ลูกกลมเป็นการเปลี่ยนแปลงที่หนักและไม่น่าฟังจนถึงกลายเป็นความวิบัติได้อีกมาก **เหตุที่สองในความวิบัติทางภาษาไทยนั้นก็น่าจะได้แก่ผู้ที่เป็นผู้ทรงวิทยาความรู้นั้น ชอบคิดเป็นฝรั่งมากกว่าชอบคิดเป็นไทย และ**

เมื่อคิดเป็นฝรั่งแล้ว ในที่สุดเมื่อจะใช้ความคิดออกมาเป็นไทยก็ย่อมหาคำไทยไม่ได้ เพราะถ้าผู้คิดนั้นเป็นฝรั่งเสียแล้ว ย่อมอยากจะแสดงความคิดเห็นให้ตรงกับความในใจของตนที่คิด เมื่อหาคำไทยใช้ไม่ได้ก็ไม่ได้คิดเป็นไทยก็ย่อมจะต้องบัญญัติศัพท์ขึ้นใหม่เพื่อให้ตรงกับภาษาฝรั่งที่ตนคิด ด้วยเหตุนี้ ก็ได้มีคำไทยเกิดขึ้นมากมายโดยที่ไม่จำเป็น แต่ด้วยความประสงค์นั้นเพื่อจะให้ตรงกับภาษาฝรั่งแต่ถ่ายเดียว มิใช่แสดงความคิดอะไรมากมายไปก็หาไม่ และถ้าหากว่าจะลองคิดเป็นไทยดูบ้างแล้ว ก็น่าจะหาคำไทยนั้นได้โดยไม่ยากนัก ในบางที่อาจไม่ได้คำ ๆ เดียวกะทัดรัด แต่เราก็พูดกันอย่างไทยพอที่จะให้ได้นี้เนื้อถ้อยกระบวนความโดยสมบูรณ์ไม่ขาดตกบกพร่องที่ไหนเลยก็ยังมีได้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ใช้คำว่า **ผู้ทรงวิทยาความรู้** นี้เป็นภาษาไทยฟังดูก็ฟังเพี้ยนไป เพราะเหตุว่าเดี๋ยวนี้ก็ชอบใช้คำว่า**วิทยากร** ซึ่ง ข้าพระพุทธเจ้าเองก็ไม่ชอบในศัพท์ว่าวิทยากรนี้ เพราะเหตุว่า ถึงแม้จะได้ยินคำแปลว่า **วิทย+ากร** เป็นบ่อเกิดแห่ง**ความรู้** คนที่จะเป็นบ่อเกิดแห่ง**ความรู้**นั้นรู้สึกว่ามีใครคนไหนไปนั่งให้สัมผัสภาณทางวิทยุหรือไม่ใช้คนที่มีมานั่งอภิปรายตอบคำถาม เพราะคนขนาดนั้นเป็นผู้ทรง**ความรู้**เท่านั้น ไม่ใช่เป็นผู้ได้**ค้นคิดค้นคว้า**ให้เกิด**ความรู้**ขึ้นมา หรือไม่ได้เป็นบ่อเกิดอย่างชนิดไม่มีที่สิ้นสุด ถ้า **วิทย + อากร** ก็ดูจะให้เกียรติกันหนักไป ถ้าจะเรียกว่า**วิทยากร**ในแง่ของพิธีกรคือเป็นผู้ทำ**วิทยา**เกิดชั่วครั้งชั่วคราวก็พอฟังได้ แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์นัก ถ้าจะเรียกว่า**ผู้ทรงวิทยา**ทำไมไม่เรียก**วิทยากร** ทั้งนี้ก็ได้ยินเสียงหัวเราะ เพราะเหตุว่า **ความเชื่อถือ**ของคนไทยเอาคำว่า**วิทยากร**ไปบวกกับคำว่า**เพ็ทพญาธร** แล้ว**เพ็ทพญาธร**เป็นอมนุษย์ชนิดหนึ่งที่เคยทำประพฤติการไม่สมควรที่จะกราบบังคมทูลพระกรุณา คนที่เห็นเป็นเรื่องน่าขัน แต่หากว่าเราจะใช้ว่า**วิทยากร** ๆ มันดังเป็น**เพ็ทพญาธร** ไม่อยากจะใช้แล้ว ก็ใช้ว่า**ผู้ทรงวิทยา**เฉย ๆ ก็น่าจะดี คือไม่จำเป็นจะต้องไปเป็น**วิทยากร** แต่ในคำว่า “**กร**” ต่าง ๆ นี้มีอีกคำหนึ่ง คือ **พิธีกร** แปลก็เห็นจะว่า ผู้ทำพิธี แต่ความจริงนั้นผู้บัญญัติศัพท์ **พิธีกร** ก็คิดด้วยเกล้าฯ ว่า คงจะเกิดเป็นภาษาฝรั่ง อยากจะหาคำอะไรที่ให้ตรงกับคำว่า **Master of Ceremony** ถ้าจะเอาคำนั้นให้ตรงแล้วเป็นภาษาไทยด้วยทำไมไม่เรียกว่า**นายพิธี** ซึ่งก็เห็นว่าถูกต้องดี ไม่เห็นเสียหายที่ตรงไหนเลย แต่คิดเป็นฝรั่งแล้วอยากจะให้ดังเป็นแขกอีกด้วย ซึ่งก็เห็นว่าถูกต้องดี จึงได้ตั้งคำว่า**พิธีกร**ขึ้นมา เพราะฟังดูมันโก้เหลือประมาณทีเดียว นี่จะเอาเสียงให้ดังโก้อีกด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ ความวิบัติก็ย่อมต้องเกิด เมื่อพูดถึงพิธี ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้นึกต่อไปเกี่ยวกับคำว่า “**ประกอบพิธี**” นี้ได้ยินอยู่ทุกเมื่อเชียวแล้วก็ไม่ทราบเกล้าฯ ว่ามีความหมายว่าอย่างไร เช่น “**เสด็จพระราชดำเนิน**

อภิปฐนียบุคคล-มหาปฐนียบุคคล-ปฐนียบุคคล

ทรงประกอบพิธี” ไม่มีธรรมเนียมที่ไหนในประเทศไทย แต่โบราณมาจนถึงทุกวันนี้ ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธี **เพราะถ้าทรงประกอบพิธีด้วยพระองค์เองแล้ว พราหมณ์ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีไว้ในพระราชสำนัก ทรงดำรงตำแหน่งมหาราชครูพราหมณ์ด้วยพระองค์เองอีกด้วย** เพราะเหตุว่าพราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีโดยแท้ ถ้าเหตุว่ามีพราหมณ์ พิธีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี เสด็จพระราชดำเนินในพิธี ทรงเป็นประธานในพิธี ก็พอแล้ว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินแล้วจะไปทรงเป็นอื่นก็ได้ ที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปเป็นกองเชียร์นั้น เป็นไปไม่ได้เลยเป็นอันขาด ถ้าเสด็จพระราชดำเนินแล้ว ก็ต้องเสด็จพระราชดำเนินไปเป็นประธานในพิธี พราหมณ์ก็เป็นผู้ทำพิธี **เสด็จพระราชดำเนินไปประกอบพิธีนั้นผิดอย่างหนักและผิดเป็นแน่นอน** นี่ก็เป็นอีกเหตุหนึ่งซึ่งได้ยินอยู่เสมอ แผลงหรืออาการแห่งความผิดทั้งหลายทั้งปวงนี้ ส่วนใหญ่ก็ไม่ได้อยู่ที่นี้ แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ไม่ได้คิดด้วยเกล้าฯ ว่า คนที่กระทำความผิดนั้นมานั่งฟังอยู่ในวันนี้ ชุมนุมภาษาไทย ก็ชุมนุมกันไป **แต่ส่วนคนที่ทำผิดนั้นอยู่ตามสถานีวิทยุ ตามสถานีโทรทัศน์** ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยราชการ คนเหล่านี้พูดผิดภาษาไทยอยู่เสมอ ออกเสียงก็ผิด ใช้ศัพท์ก็ผิด ผิดทั้งในความหมาย ผิดทั้งในรูปศัพท์ ผิดทั้งในประวัติ ผิดทั้งในขนบธรรมเนียมประเพณี ผิดทั้งวัฒนธรรม ผิดทุกอย่าง เช่นคำว่า **“ประกอบพิธี”** เป็นต้น คือใช้โดยไม่มีเหตุผล แต่ว่ายั่งยืนใช้อยู่ โดยที่ใครตักเตือนก็ไม่เชื่อ ถ้าหากว่าใครไปตักเตือนดังห้อยเข้า ก็บาดหมาง เป็นต้นว่า ถ้าไปปรากฏภาพในโทรทัศน์ก็ไม่ออกชื่อเสีย เพราะเหตุว่าโกรธกันแล้ว จะมาเดินให้เต็มจอก็ไม่บอกให้คนดูทราบเกล้าทราบกระหม่อมว่าเป็นผู้ใด ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้มีประสบการณ์หรือว่าได้ผ่านพบมาแล้วด้วยตนเองพระราชอาญาไม่พินเกล้าฯ นี้ก็ไม่เชื่อว่าถือ แต่ก็เป็นเรื่องของการผ่านพบ ซึ่งใครจะขอพระราชทานกราบบังคมทูลไว้ นอกจากจะได้ใช้ความคิดที่ผิด เหตุผลที่ผิดในการใช้ภาษาไทยแล้ว ยังมีการออกสำเนียงที่ผิดอีกอย่างยิ่งในระยะปัจจุบันนี้ คือเมื่อคิดเป็นฝรั่งแล้ว และเมื่อใช้ภาษาแขกแล้วยังมีการออกเสียงให้ดังเป็นฝรั่งปนแขกอีกด้วยอย่างชื่อจังหวัด**เพชรบุรี** ทุกวันนี้สถานีวิทยุ สถานีโทรทัศน์ออกเสียงว่า **เพ็ด-ชะ-ระ-บุรี** ราชบุรีออกเสียงว่า **ราด-ชะ-บุรี** นี้ถ้าหากว่าไม่มีการระงับไว้ ต่อไปภาษาไทยก็จะออกเสียงทำยคำหมด ข้าพระพุทธเจ้าก็อาจจะต้องเรียกตนเองว่า **หม่อมราชวงศ์ศึกฤทธิ์ ปราโมช** ซึ่งรัฐมนตรีคนหนึ่งก็มีนามสกุลไปแล้วว่า **นายสุนทร หงสะละดามย์** ทุกสถานีออกเสียงเป็นอย่างนั้นหมด ไม่ทราบเกล้าทราบกระหม่อมว่าเป็นเพราะเหตุใด เห็นจะเป็นเพราะเพื่อจะให้คล้ายฝรั่งเข้าไปมากยิ่งขึ้น นี่ก็เป็นอีกเหตุหนึ่ง

ที่ชี้ให้เห็นว่าภาษากำลังวิบัติอยู่ ที่นี้อาจารย์บุญเหลือได้พูดขึ้นมาว่า ในการบัญญัติศัพท์ บุคลาการนั้นมีการเรียงเคียงคำว่าตัว นี้เหตุแห่งความวิบัติในภาษาไทยก็มีอีกเหตุหนึ่งคือ ความเรียงเคียงเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยที่ไม่ได้นึกว่าภาษาไทยเรานั้น คนโบราณเขาใช้ศัพท์กันมาหลายอย่าง ซึ่งเขาไม่เคยเรียงเคียง ยกตัวอย่างเช่นคนปัจจุบันมีความสวิงสวายอย่างยิ่ง ก็ให้เห็นว่าตัวนั้นใช้ได้ดีกับศัพท์เท่านั้น เพราะฉะนั้นถ้ามาเรียกตัวบุคคล ฟังดูหยาบคายใช้ไม่ได้ แต่ภาษาไทยมีเสมอ เช่น “ถ้วนทั่วทุกตัวคน” ไม่เคยมีใครเขาเห็นหยาบคายเลย แต่เมื่อใช้ตัวตรงนี้ ต้องเกิดเรียงเคียง เพราะคำว่าตัวฟังดูเป็นสัตว์ โดยลักษณะเช่นเดียวกับคำว่า “นายร้อย” ในยศทหาร ในยศตำรวจ ก็ให้เกิดเรียงเคียงไปว่า “นาย” เป็นแต่ของผู้ชายเท่านั้น ผู้หญิงเป็นนายไม่ได้ ความจริงนายร้อยนั้นหมายความถึงผู้บังคับบัญชาทหารหนึ่งร้อย หรือหนึ่งกองร้อย ซึ่งอาจเป็นผู้หญิงก็ได้ผู้ชายก็ได้ เป็นลักษณะของการบังคับบัญชา นาย ในกรณีนี้ไม่ได้แปลถึงเพศของผู้ที่ดำรงตำแหน่ง แต่มีทหารหญิงขึ้นมา คำว่านายร้อยต้องตัดไปเรียกว่า ร้อยตรีเฉย ๆ ร้อยตรีจะได้ใช้หมดทั้งผู้ชายผู้หญิง ถ้าเป็นผู้ชายจะได้เรียกว่าร้อยตรีเฉย ๆ เป็นผู้หญิงเต็มหญิงเข้าไปเรียกว่าร้อยตรีหญิงเป็นการเปลี่ยนเพศซึ่งก็ใกล้เคียงไวยากรณ์ฝรั่งเข้าไปเต็มทีอีกแล้วเหมือนกัน เพราะฉะนั้นคำว่านายร้อยก็เปลี่ยนไป ทีนี้เมื่อนายร้อยทหารเปลี่ยนเหลือเป็นพลเอก พลโท พันเอก พันโท ลงไปเรื่อยไปจนร้อยเอก ร้อยโท ร้อยตรีแล้ว ก็ไม่สู้กระไรนัก กลับมาถึงยศตำรวจก็ได้ออกพระราชบัญญัติไปแล้ว ตัดคำว่านายทิ้งเหมือนกัน เพราะจะมีตำรวจหญิง ในที่สุดก็นายตำรวจชั้นสูงที่สุดของกรมตำรวจคือ นายพลตำรวจเอก นั้น เดียวนี้เรียกว่า พลตำรวจเอกเท่านั้น ฟังดูเหมือนว่าจบโรงเรียนพลตำรวจมาได้คะแนนดีหน่อยหนึ่ง นี่ก็เป็นความวิบัติอย่างหนึ่งของภาษาไทยที่เกิดขึ้นเพราะความเรียงเคียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ความไม่เข้าใจในความหมายของคำแล้วก็ตีความเอาได้ง่าย ๆ ด้วยความสะเพร่า นี่ก็เป็นเรื่องที่เกิดขึ้น ซึ่งข้าพระพุทธเจ้ามีความวิตกเป็นอย่างยิ่ง และนอกจากนั้น การที่ตัว ร-เรื่อ และ ล-ลิ่ง ซึ่งใช้กันสับสนอลหม่าน จนในที่สุดไม่ใช้กันเลย นี่ก็เป็นความวิบัติอีกอย่างหนึ่ง คือว่า ฝ่ายหนึ่งนั้นนึกว่าพูดฝรั่ง หรือว่าทำเสียงให้เป็นฝรั่งแล้วจะต้องรัวลิ้นให้มากก็ใช้ ร-เรื่อ หมด พูดอะไรก็เป็น ร ไปหมด เพื่อจะได้ฟังดูโก้เก๋ดี อีกฝ่ายหนึ่งเห็นจะเป็นเพราะสะเพร่าหรือคบกับเงินมากไปก็คงเหลือแต่ ล-ลิ่ง เท่านั้น ร-เรื่อ ก็หายไปแล้วในที่สุดความสับสนทุกวันนี้ที่ขนาดหนักถึงกับว่า บางท่านเกือบจะชี้ขาดลงไปไม่ได้ว่า คำภาษาไทยบางคำใช้ตัว ร-เรื่อ หรือ ล-ลิ่ง ในการประกอบคำกันแน่ บางท่านใช้ไม่ได้ ในที่นี้

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่าภาษาไทยเรานั้น มิใช่มีแต่ภาษาไทยภาคกลางเท่านั้น ภาษาไทยภาคเหนือ ภาษาไทยภาคอีสานยังคงใช้ได้เป็นหลักภาษาไทยอยู่ โดยเฉพาะในกรณี ร-เรือ และ ล-ลิงนั้น ถ้าทดสอบภาษาไทยภาคเหนือและภาคอีสานแล้ว ย่อมได้ความจริงทันทีว่า ประกอบด้วยตัวอะไรแน่ ยกตัวอย่างเช่นคำว่า **เรือด** ซึ่งเป็นสัตว์ชนิดกักคนชนิดหนึ่งนั้น คนส่วนมากเด็กปัจจุบันนี้เรียกว่า **เลือด** กันหมดแล้ว ที่ถูกนั้นเป็น**เรือด** ถ้าถามว่าทำไมต้องเป็น **เรือด** ก็ต้องอธิบายว่า เพราะในภาษาภาคเหนือภาคอีสาน เขาเรียกว่า ตัว “เฮือด” **ภาคเหนือภาคอีสานแล้วตัว ร เป็น ฮ หมด เช่น รัก เป็น ฮัก เรือน เป็น เฮือน แต่ว่า ถ้าศัพท์ที่มาจากใหม่ขึ้นไปจากกรุงเทพฯ เขาใช้ ร-เรือ ได้ เช่น รถ ก็เป็น รถ อยู่ เขาไม่ได้เรียกว่า ฮด** ถ้าภาษาไทยเดิมแล้วทดสอบได้เสมอ เพราะฉะนั้นเพื่อรักษาภาษาไทยไว้ ข้าพระพุทธเจ้าเห็นด้วยเกล้าฯ ว่านอกจากจะรักษาภาษาไทยภาคกลาง พยายามชำระสะสางให้ถูกต้องแล้ว ยังเป็นหน้าที่ของคนไทยที่จะต้องรักษาหรือพยายามอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะรักษาหลักการของภาษาในภาคต่าง ๆ ไว้ให้คงอยู่เพื่อเป็นหลักทดสอบได้อีกด้วย มิให้สูญสิ้นไป มิฉะนั้นเราจะไม่มีอะไรทดสอบ **เพราะภาษาภาคกลางนั้นอยู่ใกล้ชิดฝรั่ง ใกล้ชิดแขก** แล้วก็**เป็นภาษาที่คนที่สติสัมปชัญญะไม่ปรกตินักใช้อยู่มาก** ก็อาจจะฟันเฟือแล้วก็**ผิดพลาดไปได้โดยง่าย** ถ้าหากว่าไม่มีหลักอะไรที่จะทดสอบแล้วละ ก็**ความวิบัติที่ย่อมจะเกิดขึ้นได้** ข้าพระพุทธเจ้ากราบบังคมทูลมาด้วยเหตุที่มีความวิตก แล้วก็ต้องอาศัยพระบารมีปกเกล้าปกกระหม่อม เป็นที่พึ่งที่จะให้ภาษาไทยเจริญรุ่งเรืองต่อไป จะได้ยึดถือเป็นทางทำมาหากินต่อไปได้ แล้วก็ต้องอาศัยความกรุณาของชุมชนภาษาไทยนี้ ได้ช่วยกันรักษาและชำระสะสางภาษาไทยให้บริสุทธิ์

“ยังมีอีกอย่างหนึ่งซึ่งข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกข้องใจเป็นอย่างยิ่ง อาจพูดรุนแรงไปก็ต้องขอพระราชทานอภัยโทษไว้ล่วงหน้า คือเรื่อง**ราชาศัพท์**ทุกวันนี้ ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกสลดใจเมื่อได้เห็นได้ฟังของธูลีพระบาททรงพระราชอุตสาหะทุกขณะที่จะทรงเข้าใกล้ชิดกับพสกนิกรอาณาประชาราษฎร์ของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท แต่**ว่าราชาศัพท์** ด้วยเหตุที่ไม่พยายามจะใช้กลายเป็นเครื่องแบ่งแยก **ราษฎรส่วนมากอยากจะเข้าเฝ้าใกล้ชิดพระองค์ แต่กีดด้วยราชาศัพท์เป็นเหตุให้ต้องวังหนี** นี่เป็นความรับผิดชอบของผู้ที่รู้ราชาศัพท์ เพราะฉะนั้นข้าพระพุทธเจ้าจึงรู้สึกอัครจริยใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่ออาจารย์บุญเหลือ ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตใช้ภาษาธรรมดาสามัญ ไม่กล้าที่จะทูลด้วยราชาศัพท์เพราะเกรงว่าจะผิด เมื่อคนขนาดอาจารย์

๒๕๐ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

บุญเหลือเป็นเสียอย่างนี้แล้ว คนทั้งประเทศจะอยู่ในลักษณะเช่นใด นี่เป็นเรื่องที่ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึก อัจฉริยะใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้ยินคำขอพระราชทานอภัยโทษตั้งแต่แรกเช่นนั้น **ความจริง ราชศัพท์เป็นของจำเป็น เป็นหน้าที่ของผู้จงรักภักดีทุกคนจะต้องพูดให้ได้** เพราะเหตุว่า ทุกวันนี้เป็นสมัยที่ประชาชนและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเข้าใกล้ชิดกันได้ดีที่สุด ตั้งแต่ตั้ง ประเทศไทยมาไม่เคยปรากฏ ถ้าหากว่าไม่มีสื่อที่จะกราบบังคมทูลให้เข้าถึงได้แล้วก็หมด ความหมาย ทรงพระราชอุตสาหาอะไรก็เปล่าประโยชน์ เป็นหน้าที่ของราษฎรไทยผู้จงรัก ภักดีทุกคน รวมทั้งอาจารย์บุญเหลือด้วย ถ้าไม่ทราบก็จะต้องเริ่มเรียนราชศัพท์กันโดยด่วน ปล่อยละเลยไว้ไม่ได้อีกต่อไปแล้ว ไม่มีเหตุใด ๆ เลยที่จะหลีกเลี่ยงไม่ใช้ราชศัพท์ ความจริง ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าในการพูดในที่นี้ก็ควรจะต้องพูดกับที่ประชุมโดยศัพท์สามัญ แต่ที่ได้ กราบบังคมทูลด้วยราชศัพท์ตลอดมาก็เพื่อจะให้เป็นตัวเยี่ยงตัวอย่างอันดีไว้ ด้วยความ ประสงค์เช่นนั้น

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า “ต้องขอขอบใจคุณคึกฤทธิ์ที่พูด เมื่อก็ แล้วส่วนมากที่พูดก็เห็นด้วยเหมือนที่จะพูดด้วยตนเอง จะพูดแล้วก็คุยกับคุณคึกฤทธิ์ แล้วคุณคึกฤทธิ์ก็มาพูด แต่คุณคึกฤทธิ์ชอบอยู่อย่างหนึ่ง คือ โจมตีหน่วยราชการของข้าพเจ้า แท้จริงคุณคึกฤทธิ์ก็ออกจะทำหน้าที่กรมประชาสัมพันธ์ ไม่ได้เป็นข้าราชการแล้วก็ยิ่งอย่างนี้ ก็เข้าใจว่าทำไมจึงชอบเป็นฝ่ายค้าน **จะได้ไม่ต้องรับผิดชอบ** ก็เข้าใจว่าอยู่อย่างนั้นเพื่อจะได้ โจมตีหน่วยราชการรัฐบาล ก็ไม่ถือเพราะว่าพูดในสิ่งที่ถูกต้อง วิพากษ์วิจารณ์ในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วนั้นเป็นของดี ไม่ว่าจะทำงานสิ่งใดถ้ามีผู้วิพากษ์วิจารณ์ถูกต้อง หวังดี ก็เป็นการสมควรที่จะ ปฏิบัติให้ถูกต้องตามที่เขาวิจารณ์มาเท่าที่จะทำได้ วันที่ได้ะนี้โดนโจมตีอยู่สองคนคือ อาจารย์ บุญเหลือด้วย ก็ขอให้อาจารย์บุญเหลือได้แก้ตัวเถอะ”

หม่อมหลวง บุญเหลือ เทพยสุวรรณ กล่าวว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาท ปกเกล้าปกกระหม่อมข้าพระพุทธเจ้าใคร่จะขอพระราชทานถวายชี้แจงเรื่องที่ขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาตในครั้งแรก...

มีพระราชกระแสว่า “ต้องการให้ชี้แจงให้คุณคึกฤทธิ์ฟัง”

หม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวว่า “เป็นพระบรมราชโองการให้ชี้แจงให้คุณคึกฤทธิ์ฟังว่าที่ได้ขอพระบรมราชานุญาตกล่าวในที่ประชุม แล้วกล่าวว่าโดยไม่ต้องใช้ราชาศัพท์นั้น เพราะวาทกรรมหมิ่นนราธิปฯ ผู้พูดคนแรกตั้งต้นขึ้นมาโดยใช้ราชาศัพท์ จึงขอพระบรมราชานุญาตเพราะเห็นว่าการพูดในที่ประชุมจะไม่ใช้ราชาศัพท์ เพราะถ้าต้องพูดมาก ๆ เกรงจะผิดพลาด จะเป็นตัวอย่างให้คนทั้งหลายยึดถือเอาว่าเป็นถูกต้อง ผู้มีหน้าที่ชี้แจงต่อประชาชน ควรจะเตือนประชาชนบ่อย ๆ ว่า ท่านเองนั้นบางทีก็มีความคิดหรือความพลาดพลั้งเช่นหน้าที่อย่างหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ มีหน้าที่เขียนหนังสือ แก้ปัญหาประจำวัน ท่านก็รับว่าบางทีก็มีพลาดเคลื่อนหลายอย่าง แท้ที่จริงท่านไม่ได้บอกว่า ท่านเป็นผู้ผิดพลาด ดิฉันก็เห็นด้วยว่าท่านไม่ค่อยจะผิดพลาดมากนัก ภาษาไทยที่ท่านใช้นั้นฟังแล้วรื่นหูดี แล้วดิฉันยังอยากจะแนะนำต่อไปว่า ผู้ที่คิดศัพท์ภาษาอังกฤษ คิดเป็นภาษาอังกฤษแล้วจะพูดไทยไม่ได้ควรจะปรึกษาหารือกัน ช่วยกันคิด หรือคิดยังไม่ได้ว่าในขณะนี้จะใช้คำนี้ไปก่อนก็จะดี อย่างที่เห็นในปาฐกถาของหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ กล่าวถึงเรื่องปรัชญาตะวันตก เห็นใช้ศัพท์ใหม่ ๆ หลายคำ เช่นกรณีกรรมยังคิดว่าอยากจะตามอย่างเอามาใช้บ้าง แต่ว่าสำหรับทางกระทรวงศึกษาธิการนั้นได้เรียนให้ทราบแล้วว่า บัญญัติแต่ศัพท์เทคนิคเท่านั้น แต่ไม่ทราบว่าจะมีเครื่องมืออะไรไปประกาศบอกใคร ๆ เขาบอกความหมายเฉพาะในเรื่องเทคนิค นอกจากนั้นทางกระทรวงศึกษาธิการจำเป็นจะต้องติดต่อกับคนที่มีความรู้หลายพวก คำว่าครูนั้นมีตั้งแต่ชั้นศาสตราจารย์ไปกระทั่งคนจบ ๔ จะใช้คำที่เขาไม่เคยชิน เขาจำไม่ได้ อย่างคำว่า**ประสพการณ์**นี้พอใช้ไปครูทั้งหลายจำได้ คำว่า**ประสพการณ์**บังเอิญเป็นคำที่ครูประถมจะต้องใช้มาก พยายามหาคำที่เขาจะจำได้ง่าย ๆ มีผู้เชี่ยวชาญทางบาลีบอกว่า **การณ** แปลว่า**เรื่องราว ประสพ**แปลว่า**เกิด** คำว่า experience ทางปรัชญาของดิฉันหมายถึงอินทรีย์มีสิ่งแวดล้อม สิ่งแวดล้อมปะทะกับอินทรีย์นั้นก็เกิด experience เราเคยพยายามจะใช้ว่า**การประสพ**แต่ว่ามีคำที่จะต้องใช้กับ experience นี้หลายคำ เช่นเกี่ยวกับการอ่าน การประสพการอ่าน การประสพเกี่ยวกับการอ่านก็ยาวเกินไป สำหรับครูประถม หรือนักเรียนครูประถมจะเข้าใจ จึงบอกว่า**ประสพการณ**คือ **เหตุที่เกิดมันกระทบมันก็เกิด** จึงใช้ว่า**ประสพการณ**เพราะมันใกล้เคียงกับการประสพกับคำว่า**การณ**ที่จริงนั้นใช้ว่าการประสพเหมาะกว่า แต่มันเข้าประโยคยาก การประสพทางการอ่าน การประสพทางการฟัง การประสพทางอะไร ๆ หลายอย่าง ก็ทูลชี้แจงต่อกรมหมื่นนราธิปฯ ด้วย

๒๕๒ รวบรวมบทความทางวิชาการ

เรื่อง “มหาจุฬาราชการ”

ที่ดิฉันเรียกกรมหมื่นนราธิปฯ ที่ไม่เรียกเสด็จในกรมก็ไม่ต้องการจะโจมตีใครเหมือนหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ จะชี้แจงว่าที่ไม่เรียกเสด็จในกรมเพราะดิฉันเป็นข้าราชการ เคยได้รับการสั่งสอนจากบรรพบุรุษว่า ข้าราชการนั้นไม่ใช่ข้าราชการของใคร เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งใครเป็นอะไร ข้าราชการต้องเรียกอย่างนั้น อย่างที่วิทายุของทางราชการเรียกเสด็จในกรมรองนายกรัฐมนตรีถ้าถือตามแบบฉบับก็ไม่ควร ควรจะเรียกว่ากรมหมื่นนราธิปฯ เพราะได้รับแต่งตั้งอย่างนั้น และอยากจะกราบทูลขอคำยืนยันว่าทรงเห็นพ้องด้วยหรือไม่ ขอจบเพียงเท่านี้

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ตรัสว่า “เรียกชื่อข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเห็นพ้องด้วย”

เมื่อหม่อมหลวงบุญเหลือกล่าวจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ที่จริง จบไว้ก็ดีเหมือนกัน เพราะว่าถ้าไม่จบ เดียวเป็นการโต้วาทีระหว่างอาจารย์บุญเหลือกับ อาจารย์ศีกฤทธิ อย่างนี้ทราบดี ถ้าเป็นเช่นนี้แล้ว พรุ่งนี้เช้าก็ยังไม่เลิกเพราะว่าเวลาเริ่มแล้วหยุดยาก แล้วก็เลยเกิดไปเรื่องอื่นต่าง ๆ ขณะนี้มีผู้ถามปัญหา มา ขอให้กรมมราชฯ ทรงตอบ”

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ทรงตอบปัญหา มีผู้ถามว่า คำว่า **ล่อกล่อก** ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถานใช้ไม้เอก ที่ถูกไม่ควรใช้ จะแก้ก่อนพิมพ์ครั้งต่อไปหรือไม่ ที่จริงเรื่องนี้มีผู้ใช้อยู่ ๒ สำนัก พวกหนึ่งเห็นว่าควรใช้ไม้เอก อีกพวกหนึ่งเห็นว่าไม่ควร เรื่องนี้แล้วแต่กรรมการพจนานุกรมจะพิจารณาต่อไป อีกอย่างหนึ่ง คำว่า **สาส์น** ส การันต์ก่อนตัว น นะ บอกพจนานุกรมไม่มี ที่จริงควรจะมี เพราะ **สาส์น** โดยนัยว่า message ว่าส่งเสียไป สาส์นว่าส่งเสียก็ได้ ฉะนั้นอย่างมีสาส์นไปถึงใครต่อใคร เราก็ตักยังพูดได้ คณะกรรมการพจนานุกรมก็คงจะคำนึงถึงข้อนี้ เพราะกำลังพิจารณาแก้ไขปรับปรุงอยู่ มีอีกท่านหนึ่งว่าการบัญญัติศัพท์ใหม่บอกว่าถ้าคำไทยตั้งขึ้นจะเป็นการผิดหลัก จำยากเพราะอาจยาวไปมากจนไม่เป็นศัพท์ก็ได้ การตั้งศัพท์ใหม่เช่น **พลร่ม** **น้ำแข็ง** เช่นนี้ ประชาชนพอใจมาก แต่ก็เป็นการถูกต้องแล้วถ้าคิดคำไทย คำที่ใช้ในภาษาไทยมาควบบันเข้าอย่างนี้ เช่น คำว่า **หีบเสียง** หรือ **ไฟฟ้า** ข้าพเจ้าเห็นว่าผู้ที่คิดในสมัยนั้นมีปัญญาเฉียบแหลมดีมาก แต่ว่าสมัยนี้เป็นสมัยวิทยาศาสตร์ เรื่องก็ยุ่งยากขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก เพราะฉะนั้นการที่จะคิดคำไทยเข้ามาควบบันเช่นนี้จะทำได้แค่ไหน ก็ได้แต่รับว่าจะพยายามทำอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแต่ก่อน เมื่อเวลาจะคิดศัพท์ขึ้นก็พยายามหาคำไทยก่อน

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “ที่ว่าสมัยเก่ามีคนบัญญัติศัพท์ว่าไฟฟ้า เป็นต้น มีปัญญาเฉียบแหลม ก็หมายความว่ารับว่าสมัยนี้คนเราถอยหลัง หรืออีกนัยหนึ่ง วิทยาศาสตร์ก้าวหน้าเร็ว แต่สมองของคนเราไม่ก้าวหน้า ก็เท่ากับเราถอยหลัง ถึงให้อิโวาท ที่ไหน ๆ ก็ได้ให้ทุกคนพยายามฝึกฝนตนเอง ไม่ใช่ในวิชาการเท่านั้น แต่ให้เป็นการรู้จักตัวเอง หมายถึงทางปฏิบัติที่ถูกต้องถูกหลัก ให้รู้จักว่าอะไรดีอะไรไม่ดี ถึงจะก้าวหน้าทันวิทยาศาสตร์ บัดนี้ที่มีอาจารย์หมอบวชที่สนใจเรื่องบัญญัติศัพท์เฉพาะในทางแพทย์จะได้เป็นตัวอย่างหนึ่งของการบัญญัติศัพท์ในวิชาเฉพาะ ก็อยากให้มีหมอบวชบ้าง

ศาสตราจารย์ ดร.อวย เกตุสิงห์ กล่าวว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม พระราชาอาญาไม่พินเกล้า ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างยิ่งที่พระราชทานโอกาสให้ข้าพระพุทธเจ้ามาแสดงความเห็นเล็กน้อยในเรื่องภาษาไทย ก่อนอื่นข้าพระพุทธเจ้าขอแสดงความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณ ในนามของประชาชนไทยที่ไม่ใช่นักอักษรศาสตร์หรืออาจารย์ทางอักษรศาสตร์ว่า การที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท ทรงสนพระราชหฤทัยอย่างเด่นชัดในการศึกษาและทำนุบำรุงภาษาไทยนั้นเป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างยิ่งแก่ประชาชนชาวไทย เพราะเท่ากับเป็นการช่วยให้คนไทยได้มีความเป็นคนไทยยั่งยืนตลอดไป เพราะว่าภาษาไทยก็เป็นสมบัติของชาติ เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่บ่งว่าเป็นคนไทย ในขณะนี้มีคนเป็นจำนวนมากรู้สึกว่ากำลังอยู่ในอันตราย ฉะนั้นการที่ประมุขของชาติทรงสนพระราชหฤทัยอย่างออกหน้าในการรักษาภาษาไทยเช่นนี้ จึงนับว่าเป็นนิมิตอันดีอย่างยิ่งสำหรับชาวไทยทั้งหลาย นอกจากนั้นข้าพระพุทธเจ้าขอพระราชทานพระบรมราชวโรกาส แสดงความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณเป็นส่วนตัวแทนเพื่อร่วมอาชีพกลุ่มน้อยซึ่งสนใจในการใช้ภาษาไทยสำหรับวิชาแพทย์ เพราะว่าในปัจจุบันนี้ รู้สึกว่ามีพวกร่วมวิชาชีพจำนวนมากที่เดียวที่รู้สึกว่าภาษาไทยไม่เหมาะสมสำหรับการใช้ในวิชาวิทยาศาสตร์ เช่น วิชาแพทย์ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เห็นจะเกี่ยวกับการที่ไม่รู้จะใช้คำอะไรให้ถูกต้องและให้เหมาะสมนั่นเองโดยเฉพาะอย่างยิ่งวิชาของแพทย์นั้นอันนี้มีเหตุผลพิเศษอยู่ด้วย เนื่องด้วยวิชาแพทย์ของเราคือแพทย์แผนปัจจุบันนี้ได้เจริญขึ้นมาด้วยความช่วยเหลือของต่างประเทศ และในสมัยหนึ่งเช่นสมัยเมื่อข้าพระพุทธเจ้ายังศึกษาวิชาแพทย์นั้น เราพูด

๒๕๔ รวบรวมบทความทางวิชาการ เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ภาษาอังกฤษตลอดเวลา ในการเรียน อาจารย์ก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ แม้อาจารย์คนไทย ก็สอนเป็นภาษาอังกฤษ เพราะว่าหัวหน้าแผนกเป็นชาวต่างประเทศ การเขียนก็ดี การอภิปราย ต่าง ๆ ในห้องเรียนก็ดี ใช้ภาษาอังกฤษทั้งนั้น ตลอดมาจนกระทั่งเขียนรายงานวิชาการในการประชุมต่าง ๆ ก็นิยมใช้ภาษาอังกฤษล้วน ๆ ฉะนั้นจึงเป็นเวลานานที่พวกแพทย์ที่อยู่ในโรงเรียน นั้นไม่ได้ใช้ภาษาไทยเลย ประการที่สองเกี่ยวกับที่ไม่มีการติดต่อกันเลยระหว่างวิชาแพทย์แผนโบราณหรือแพทย์ไทยแท้กับแผนปัจจุบันนี้ เราไม่ได้เอาของเดิมมาใช้เลย ใช้ของใหม่ทั้งหมด ทั้งนี้ก็เป็นเพราะเข้าใจ วิชาแพทย์ไทยเรานั้นใช้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์ อันนี้ข้าพระพุทธเจ้าเองมีความเห็นว่ามันตรงต่อความจริง ในวิชาแพทย์ของเราเดิมนั้นเรามีทั้งความรู้ที่เป็นหลักวิชา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการปฏิบัติ เช่นการใช้ยาไทยหรือสมุนไพรของไทยนั้น ข้าพระพุทธเจ้าเชื่อว่าเรายังมีของดี ๆ อีกมาก ซึ่งยังไม่ทราบคุณค่าในเวลานี้ ด้วยเหตุผลง่าย ๆ ว่าไม่มีใครเอาใจใส่หรือไม่มีใครได้มีโอกาสศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งสองอย่างนี้ประกอบกันจึงทำให้พวกแพทย์ส่วนมากไม่สนใจเลยในเรื่องไทยในการแพทย์ตลอดจนกระทั่งการใช้ภาษา มีกลุ่มชนหมู่น้อยในพวก แพทย์เท่านั้นเองที่เห็นว่าเราเป็นคนไทยต้องใช้ภาษาไทย ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเครื่องทำความเข้าใจในระหว่างเพื่อนร่วมอาชีพด้วยกันเท่านั้น แต่จะเป็นเครื่องติดต่อสำคัญยิ่ง

ระหว่างแพทย์ผู้วิรูชากับประชาชนผู้ซึ่งจะต้องอาศัยวิชาข้าพระพุทธเจ้าเองได้มีเหตุเกิดขึ้นที่ทำให้ต้องสนใจทางภาษาไทยสำหรับวิชาแพทย์ คือ เมื่อเรียนแพทย์จบใหม่ ๆ ย้าย ถึงแก่กรรมลง ข้าพระพุทธเจ้าประสงค์จะเขียนหนังสือสั้น ๆ เกี่ยวกับวิชาแพทย์สำหรับประชาชน ก็ได้พบความยากลำบากอย่างยิ่งในการที่จะเขียนให้คนธรรมดาเข้าใจในวิชาแพทย์สมัยใหม่ได้ จึงได้เริ่มแต่นั้นว่าจะต้องหาคำภาษาไทยมาใช้ ต่อมาเมื่อมีการส่งเสริมภาษาไทยในด้านสร้าง คำใหม่ ก็ได้มีการบัญญัติศัพท์ต่าง ๆ ขึ้นเป็นจำนวนมาก ในกรณีนี้สำหรับข้าพระพุทธเจ้าเอง มีความเห็นไม่ค่อยตรงกับคณะกรรมการบางชุดที่ผ่านมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในแง่ที่นิยมใช้คำศัพท์ต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย นี่ก็เพราะรู้สึกที่คำไทยของเราก็มีพอใช้ ถ้าเลือกให้ดี ก็น่าจะนำมาใช้ได้แยะ ในเรื่องนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความภูมิใจอยู่เสมอว่า คนไทยเรามีโชคที่ดีที่มีภาษาที่มีลักษณะพิเศษอยู่สองสามประการที่ไม่แพ้ภาษาใดในโลก **ประการหนึ่งเรามีการออกเสียง**

มีอักษรวิธีที่สามารถจะทำได้มากมาย จนกระทั่งกล่าวได้ว่า เกือบไม่มีภาษาใดในโลกที่เราไม่สามารถจะเขียนเลียนเสียงได้ด้วยอักษรไทยของเรา นับว่าเป็นสมบัติที่มีคุณค่าอย่างยิ่ง ต่างกับภาษาต่างประเทศเป็นอันมากที่มีการจำกัดในเรื่องเสียง อีกข้อก็คือคำไทยเราเป็นคำสั้น ๆ ง่าย ๆ ซึ่งเหมาะสำหรับการใช้ประโยชน์ในข้อที่สามคือ การที่เราสามารถจะสร้างคำขึ้นมาใหม่โดยเอาคำสองหรือสามคำมาต่อกันเข้าทำให้ได้คำซึ่งมีความหมายแปลกไปจากเดิมนับว่าเป็นสมบัติที่ดียิ่งของภาษาไทย

มีคนจำนวนไม่น้อยไม่นึกถึงข้อนี้ จึงพยายามจะใช้ภาษาต่างประเทศเพื่อสร้างคำไทยขึ้นในการที่ข้าพระพุทธเจ้ามีหน้าที่ต้องสอนนักเรียนแพทย์เขียนหนังสือบ่อย ๆ เกิดความจำเป็นที่จะต้องคิดคำขึ้นมาใช้ และมีความรังเกียจที่จะใช้ภาษาต่างประเทศ จึงได้พยายามรวบรวมคำขึ้นเป็นจำนวนมาก และได้ใช้เรื่อย ๆ มาในการเขียนนิตยสารของคณะแพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล หรือสารศิริราช แต่ว่าในข้อนี้ข้าพระพุทธเจ้าก็สำนึกดีในความอันตรายอันจะเกิดขึ้นจากความเข้าใจผิดในเรื่องคำเหล่านั้นหรือพูดง่าย ๆ ในแง่ที่จะทำให้คนหมั่นไส้ว่าชอบสร้างคำใหม่ ๆ จึงใช้วิธีพยายามค่อยๆ ทำค่อยไป ในบัดนี้เมื่อได้ทำสารศิริราชมาเป็นเวลา ๑๓-๑๔ ปีนี้ ก็รู้สึกว่าได้รวบรวมคำภาษาไทยที่อาจใช้แทนคำต่างประเทศไว้ได้หลายพันคำ และนับว่าเป็นโอกาสดีที่กระทรวงสาธารณสุขได้เสนอนามข้าพระพุทธเจ้า ได้ร่วมในคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานในแง่ที่เกี่ยวกับคำแพทย์ การนี้ข้าพระพุทธเจ้าเป็นแต่เพียงฝ่ายเสนอขอความเห็นหรือคำแนะนำ กรรมการราชบัณฑิตยสถานให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี แต่ก่อนอื่นข้าพระพุทธเจ้าได้ขอข้อตกลงกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์สำคัญข้อหนึ่งคือว่า **ขอให้ถ้อยศัพท์ที่เสนอนี้เป็นการเสนอ ไม่ใช่เป็นการบัญญัติ หมายความว่า ไม่มีการบังคับให้ใช้ เป็นการแนะนำขึ้นมาเท่านั้นเองและถ้าใครเห็นดี ชอบก็ใช้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช้** อันนี้ก็คงจะคล้องจองไปกับกระแสพระราชดำรัสที่ว่า**ภาษามีชีวิต คำไหนที่ดีก็คงจะอยู่ ยั่งยืนต่อไป คำไหนที่ไม่ดีมันก็ตายไปเอง** โดยวิธีนี้ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่าคำศัพท์ที่ไม่เหมาะก็คงจะหายไปเอง ส่วนคำศัพท์ไหนที่ดีก็คงจะมีผู้ใช้ต่อไป ในการที่คิดศัพท์เหล่านี้ ข้าพระพุทธเจ้าได้ใช้หลักอยู่ ๒-๓ ประการคือ **ประการหนึ่งถ้าหากว่าในภาษาไทยเราแต่เดิมถ้ามีคำตรงกัน**

๒๕๖ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

อยู่แล้ว ความหมายตรงกันอยู่แล้ว ก็พยายามใช้คำนั้น ในการนี้ข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีที่พบว่าคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ของราชบัณฑิตยสถานได้เห็นพ้องด้วยอย่างยิ่งในเรื่องนี้ เพราะฉะนั้นทุกครั้งที่เราได้มีโอกาสนำคำแพทย์เดิมของเรามาใช้ ก็รู้สึกว่าการคณะกรรมการมีความปลานปล้ำกันทั่วหน้า ดังเช่นคำบางคำที่ลืมนไปแล้วเช่นคำว่า **มานทะเลน** เป็นต้น ข้าพระพุทธเจ้าไม่ทราบว่าเป็นที่ประชุมนี้จะมีผู้ทราบความหมายของคำนั้น อันนี้เกี่ยวกับการพิจารณาคำว่า **Anasarca** ในภาษาอังกฤษ ซึ่งแปลว่าการบวมทั่วทั้งตัว ในขั้นต้นข้าพระพุทธเจ้าเสนอว่า **อาการบวมทั้งตัว**เป็นคำใช้แทน และคณะกรรมการก็ได้รับไปแล้ว บังเอิญต่อมาวันหลังข้าพระพุทธเจ้าได้มีโอกาสใช้คำว่า **มาน** หรือ **ท้องมาน** ก็ได้พลิกพจนานุกรมดูจึงไปพบคำว่า **มานทะเลน** ซึ่งในนั้นมีคำบัญญัติอยู่แล้วว่าการบวมทั่วตัว จึงบังเกิดความปิติยินดีอย่างยิ่ง และในคราวประชุมต่อไปก็ได้เสนอที่ประชุมขอเปลี่ยนคำนี้ ที่ประชุมไม่ขัดข้องและทุกคนมีความยินดีอย่างยิ่ง ที่เรามีคำเดิมของเราใช้ และความหมายตรงกันทีเดียว นอกจากนี้คำบางคำที่ถูกลืมนเลิกลืมไปด้วยความเข้าใจผิด

ในสมัยที่มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ เช่นคำว่า **คนไข้** อันเป็นคำที่ใช้มาแต่บรมโบราณแล้ว แต่เมื่อสมัยสักยี่สิบกว่าปีมานี้ ได้มีการบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่โดยมีผู้แสดงความเห็นว่า **คนไข้นั้น**ไม่เหมาะ เพราะว่าคนบางคนที่ไม่สบาย ไม่ได้เป็นไข้ ด้วยอาจขาเจ็บก็ได้ ฉะนั้นคำว่า **คนไข้**ไม่เหมาะไม่ตรงกับความจริง จึงมีผู้บัญญัติศัพท์ขึ้นมาแทนว่า **ผู้ป่วย** แต่คำนี้ก็ใช้กันแพร่หลายอยู่ในโรงเรียนแพทย์ แต่ความจริงไข้ของเราที่เท่าที่ทราบและเห็นในพจนานุกรมก็ไม่ได้แสดงว่า ตัวร้อนว่าอาการไม่สบายเป็นโรค ฉะนั้นคำว่า**คนไข้**ไม่ได้หมายความว่าคนตัวร้อน แปลว่าคนไม่สบายเท่านั้นเอง แล้วก็เหมาะสำหรับใช้อย่างเดิมอยู่แล้ว ในการพิจารณาใหม่คราวนี้กรรมการก็ได้ยอมรับ ให้ใช้คำว่า**คนไข้**แทนคำว่า **patient** ในภาษาอังกฤษ นับว่าเราได้สมบัติอันดีมีค่าของเรากลับคืนมาใช้กันใหม่ อีกคำที่ถูกกลบออกไปจากบัญชีคำแพทย์ในทางวิชาการ คือ **คำโรคปัจจุบัน** ข้าพระพุทธเจ้าเข้าใจว่า ชาวบ้านเข้าใจว่าเป็นโรคปุบปับก็ตาย เป็นโรคร้ายแรงมาก ในการพิจารณาศัพท์แพทย์พิจารณาว่า คำว่า **acute** ในภาษาอังกฤษ มีต้นศัพท์เดิม แปลว่า**แหลม** ให้ใช้คำว่า **แหลม** ๆ เข้าไปด้วย จึงใช้ว่า**เฉียบพลัน** คือว่าแหลม

อภิธานียบุคคล-มหาบุชฌียบุคคล-บุชฌียบุคคล

หรือเร็ว แต่ความจริงก็เป็นศัพท์เฉพาะวิชาของเราในทางแพทย์ไม่น่าตั้งข้อรังเกียจว่าปัจจุบันแปลว่า
เดี๋ยวนี้ ดังนั้น คำว่าปัจจุบันคณะกรรมการชุดนี้ก็ได้รับมาใช้ใหม่

ก็นับว่าเป็นข้อที่น่ายินดียิ่ง คำอื่น ๆ ที่ใช้กันนับว่าแพร่หลายอยู่แล้ว เช่นคำว่า **ใช้
กระดานไฟ** เราก็กลับเอามาใช้ใหม่ ฉะนั้นคำที่บางทีใช้กันผิด ๆ อยู่ก่อนก็พยายามจะเปลี่ยน
เช่นคำว่า**ธนาคารเลือด** เป็นต้น ซึ่งแปลตรง ๆ จากคำว่า blood bank ในภาษาอังกฤษ
แต่ผู้แปลไม่ทราบว่าเป็น bank แปลว่า **ธนาคาร** อย่างเดียว แปลว่าที่เก็บหรือสะสมไม่ได้ ฉะนั้น
การใช้คำว่า**ธนาคารเลือด ธนาคารกระดูก ธนาคารนัยน์ตา** กันแพร่หลายกันจนกระทั่งเวลานี้
ในโรงพยาบาลศิริราชก็มีหน่วยธนาคารเลือดอยู่ อันนี้ข้าพระพุทธเจ้าได้เคยเขียนคัดค้านมา
หลายปีแล้วว่าเป็นคำที่ผิด และยังมีคำอื่น ๆ อีกหลายคำเช่นคำว่า **foreign body** เคยใช้ว่า
สิ่งแปลกปลอม อันนี้ความจริงก็ผิดในเรื่องภาษา ถ้าเป็นสิ่งก็ปลอมไม่ได้ ความหมายนั้นว่า
สิ่งที่ไม่ปรากฏในตำแหน่งซึ่งตามธรรมชาติแล้วไม่มี เช่นคนกลืนเข็มกลัดเข้าไป เป็นต้น ตกไป
ในกระเพาะ ก็เป็น foreign body ในที่นี้ ก็เสนอคำว่า **สิ่งแปลกที่หรือสิ่งผิดที่** ซึ่งจะตัดความผิด
ในเรื่องการใช้คำได้ การที่ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาททรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
กระแสพระราชดำรัสในเรื่องภาษาไทย เน้นถึงความสำคัญของภาษาไทย และความจำเป็นที่เรา
จะต้องรักษานี้ นับว่าเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่ง และทำให้ข้าพระพุทธเจ้าและเพื่อนร่วม
อาชีพบางคนส่งเสริมจะให้มีการใช้คำภาษาไทยให้แพร่หลายยิ่งขึ้นในทางแพทย์นั้นรู้สึกมั่นใจ
ว่าเราปฏิบัติถูกทางแล้ว และจะได้พยายามทำให้ภาษาไทยมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นในทางแพทย์
เพื่อเป็นประโยชน์ของแพทย์เอง และประชาชนชาวไทยด้วย

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “เราได้ฟังหมออวยได้พูดถึงปัญหา
โดยเฉพาะของการบัญญัติศัพท์หรือภาษาของสาขาวิชาหนึ่ง แต่ว่ามีข้อสังเกตอย่างหนึ่งซึ่ง
น่าจะย้ำคือการบัญญัติศัพท์ว่า **ภาษาไทยที่เอาคำสองคำมาประกอบกันเป็นคำใหม่ได้** ซึ่ง
เป็นคุณสมบัติของภาษาไทยอย่างหนึ่ง การประสมสองคำหรือสองส่วนมาเป็นคำหนึ่งนั้นย่อม

๒๕๘ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ต้องทำตามหลักวิชาของภาษา ต้องระวังไม่ให้เป็นปีศาจ หรือตัวที่เป็นคำที่ไม่สมประกอบ คือ เอาสองภาษามาประสมกัน อย่างภาษาฝรั่งก็มีเหมือนกัน ที่เอาสองภาษาประสมเป็นคำเดียว เขาเรียกว่า monster เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องตามหลักภาษา เช่นคำว่า รถยนต์ automobile ซึ่งเป็นการประสมภาษากับภาษาละติน ก็กลายเป็น monster ภาษาไทยก็คงมีหลายคำ มีข้อสังเกตอีกอย่างเกี่ยวกับที่คุณศีกฤทธิได้พูด ไม่ใช่โจมตีนะ มองอย่างเป็นห่วง เห็นด้วย ในการที่เราควรจะรักษาภาษาภาคเหนือ ภาคใต้ ต้องระวังรักษาให้ดี ๆ เพราะเป็นแหล่งที่จะ ไปศึกษาภาษาโดยแท้ เป็นความจริงเพราะว่าคนเราในกรุงเทพฯ ได้พบปะกับชาวต่างประเทศ ทั้งแขก ฝรั่ง จีน มากมาย ทำให้ภาษาของเราพูดจาแล้วบางทีก็ไม่รู้เรื่อง เพราะคิดแบบฝรั่ง คิดแบบจีน หรือแบบแขก นี่ก็เป็นความจริง

“การรักษาภาษาในชนบทนั้นก็ต้องทำ ทำให้คิดถึงศิลปะทางการร่ายรำของชาวบ้าน เดี่ยวนี้เวลาไปต่างจังหวัดก็ไปดูการแสดงร่ายรำพื้นเมือง ไว้ใจไม่ได้แล้วว่าเป็นพื้นเมืองจริงหรือไม่จริง เพราะว่าดูแล้วเขาบอกว่าของจริงของจังหวัดนั้น ๆ แต่แท้จริงศิลปะการทั้งนั้น เพราะว่าเป็นศิลปะที่ได้ไปหาการร่ายรำของพื้นเมืองแล้วเอามาตัดแปลง เพราะเห็นว่าเป็นชาวบ้านเกินไป ไม่สวยงาม เอามาประกอบขึ้นเพื่อให้พอใจ อาจเป็นการกลัวท่านผู้ใหญ่ที่บอกว่าการรำเท้าเปล่าไม่ได้ อะไรเป็นต้น ก็ต้องมาใส่รองเท้าหรือการแต่งตัวร่วมร่วม ต้องเอามาเปลี่ยนแปลงให้หรูหราจนกระทั่งเป็นแบบอย่าง ชาวจังหวัดที่เป็นบ่อเกิดของการร่ายรำหรือศิลปะแบบนั้นก็ต้องเอาอย่าง ศิลปะการ เพราะครูบาอาจารย์ที่ไปสอนเด็ก ๆ ก็มาจากส่วนกลางอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งนี่ก็ว่าอะไรมาจากในกรุงต้องสวยงามและถูกต้องตามผู้ใหญ่ต้องการ จนกระทั่งเดี๋ยวนี้ไม่ทราบว่าการร่ายรำพื้นเมืองเป็นของจริงหรือไม่จริง กระทั่งต้องทะเลาะกันว่า อันนี้แท้หรือไม่แท้ นี่เป็นข้อสังเกตในการเปรียบเทียบศิลปะกับภาษา **ภาษาก็เป็นศิลปะเหมือนกัน** อาจจะไม่ทราบว่าภาษามาจากไหน ภาษาของไทยเราเป็นของจริงอยู่ที่ไหน เพราะว่าเราพยายามก่อขึ้นมา โดยไม่มีหลักฐานไม่มีความรอบคอบพอ แล้วก็แพร่ไปต่างจังหวัด ไปทำลายภาษาพื้นเมือง ซึ่งจะเป็นหลักประกันของความบริสุทธิ์ของภาษา ต่อไปนี่อาจารย์สุกิจ อยากจะกล่าวอะไรบางอย่างก่อนจะจบ”

พณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์ กล่าวว่า “ขอเดชะฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม เป็นพระมหากษัตริย์คุณอย่างล้นเกล้าฯ ความจริงข้าพระพุทธเจ้าไม่มีอะไรจะพูดมากนัก แต่เมื่อหมออวยได้ชี้แจงถึงเรื่องศัพท์แพทย์ขึ้นมา ก็เลยคิดถึงความหลังครั้งหนึ่ง ยังจำได้ว่าได้ไปร่วมประชุมกับคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ เวลานั้นมีกรรมการฝ่ายแพทย์ร่วมอยู่ด้วย ใหู้สึกว่าฝ่ายแพทย์คนที่มีความรู้มีวิชานั้น บางทีรู้สึว่าจะแคบและเถตรง หากปล่อยเข้ามา ให้จัดทางภาษาแทนที่จะทำให้ดีจะทำให้เสียไปได้ พระราชาอาญาไม่พันเกล้าฯ ไม่ควรจะนำมา กราบบังคมทูลให้ระคายพระโสดเลย เมื่อครั้งกระโน้นมีนายแพทย์ผู้ใหญ่มานั่งประชุมอยู่ด้วย ท่านก็เกิดเป็นโรคห้วงว่าภาษาไทยจะไม่ตรง อย่างคุณหมออวยบอกว่า **คนไขก็ใช้ไม่ได้ ครั้นจะใช้คนป่วยก็ไม่เพราะ** ก็เลยเป็นผู้ป่วยอย่างนี้ ต่อมาคนเราลงท้อง ท้องร่วง ท้องเดิน ท่านว่าท้องไม่เดิน ท้องไม่ร่วง ไม่ลงท้องเพราะหาได้คิดไม่ว่า สมัยก่อนนั้นคนเราก็มีมรยาทหรือวัฒนธรรม ไม่อยากจะทำสิ่งที่ไม่สมควรมาพูดต่อหน้าผู้ที่เคารพและนับถือ ก็ต้องใช้วิธีอย่างไ้ไวยากรณ์เขาเรียกว่า **metonymy** หรือ **synecdoche** คือเอาสิ่งนั้นมาแทนสิ่งนี้ เอาสิ่งนี้มาแทนสิ่งนั้น จะไปบอกว่าอาหารที่บูดเน่าในท้องกำลังจะไหลมา มันก็ไม่ถูก ก็บอกเป็นลงท้อง นายแพทย์ก็บอกว่าใช้ไม่ได้ ท้องไม่ลง ครั้นเถียงไปเถียงมาก็ยืนยันทว่า คณะแพทย์ต้องการอย่างนี้ กรรมการก็เลยปล่อยให้ไป ข้าพระพุทธเจ้าก็ได้เตือนว่า อย่างว่าท้องร่วง ฟัง ๆ เหมือนกับเมื่อเด็ก ๆ ใครเล่าให้ฟังว่า วานะระอยู่บนต้นมะคะ ถ้ายอจจาระลงศีระชะพระยาเดโช จะต้องการให้แปลว่าจจาระร่วงเท่านั้น ท่านก็บอกว่าไม่รู้ คณะแพทย์เขาต้องการอย่างนั้น กรรมการก็ต้องปล่อยให้ไป ฉะนั้น **เรื่องศัพท์อย่าปล่อยให้อยู่ในมือของผู้รู้หรือนักวิชาการนัก** ถ้าไม่ปล่อยนักภาษาศาสตร์เข้าไปร่วมด้วยเกรงว่าผลร้ายจะมีมากกว่าผลดีก็เป็นได้ เราอาจได้ภาษาพันทางภาษาแปลก ๆ อย่างที่เป็น **monstrosity** ขึ้นมาอีกก็ได้ ถ้าหากมีโอกาสคณะกรรมการไหนจะบัญญัติศัพท์ต่อไป ก็ควรจะฟื้นฟูคำเก่าที่ไม่สมควรหรือฟังไม่เพราะหู หรือนอกคอกนกริตประเพณีไป กลับมาพิจารณาใหม่คิดว่าจะดี บางอย่างก็บัญญัติไว้ เช่นผู้หลักผู้ใหญ่ เช่นรัชกาลที่ ๖ ท่านทรงบัญญัติบางคำ ท่านกลัวคนไทยจะไม่รู้ว่าของนั้นเป็นอย่างไร เช่น **น้ำมันโอลีฟ** ถ้าบอกคนไทยว่าน้ำมันโอลีฟ คนไทยไม่เคยเห็นลูกโอลีฟ

๒๖๐ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

ก็ไม่เข้าใจ จะบอกอย่างไรก็ไม่ถูก เคยเห็นคนไทยเคยรับประทานลูกมะกอกน้ำ เห็นมันคล้าย ๆ กัน ก็เรียกว่าน้ำมันมะกอก ก็ใช้ได้ หากเกิดมีใครจะเถรตรงบอกว่าไม่ใช่มะกอก ขึ้นมาก็เติมไปว่า มะกอกฝรั่งก็หมดปัญหาไป

อย่างลูกเดือยก็เหมือนกัน ข้าวโอ๊ตก็ข้าวโอ๊ต ลูกเดือยก็ลูกเดือย ว่าเอาลูกเดือยมาให้ม้ากิน ม้ามันไม่กิน เพราะมันไม่เคยเห็น หนังสือฝรั่งเขาว่าเอาโอ๊ตมาให้ม้า ก็แปลว่าเอาลูกเดือยมาให้ม้า ความจริงเอาไปต้มน้ำตาลก็คล้ายกัน ออกบูม ๆ เหมือนกัน แต่มันไม่เหมือนกันเราก็อ้อตก็โอ๊ตฝรั่งก็ได้

อย่างต้นรัง **พระท่านแปลสาปฤกษ์ว่าต้นรัง** ความจริงสาปฤกษ์ในประเทศไทย ยังไม่เคยมี เมื่อพระพุทธเจ้าเข้าสู่ปรินิพพานใต้ต้นสาปฤกษ์ กลัวคนไทยจะมองไม่เห็น ต้นไม้เมืองไทยมีต้นรังคล้าย ก็เลยวานิพพานใต้ต้นรังก็พอใช้ได้ ขอให้ฟังเขาคนไทย ฟังรู้ แต่เกิดมีใครขยันขึ้นมาว่าไม่ใช่ เราก้เติมไปว่า**ต้นรังแขกหรือรังเทศ**ก็พอใช้ได้

ศัพท์บางคำ เราเอามาจากคำแขก เห็นไม่เพราะหูคนไทย ดัดไปเข้าเรื่องของคนไทยก็ได้ คนไทยเองก็จำไม่ได้ว่าเราใช้ศัพท์แขก เช่น ตำรายาซูกำลังขนานหนึ่งบอกว่า**ใช้โคกกระสุน** คนไทยบอกว่าโคกกระสุนก็รู้ โคกขาม โคกกระเทียม มี คำว่าโคกกระสุนไปดูเข้าจริง มันเป็นศัพท์เทคนิคแขกเขาเป็น **โค กับ กษุร โคก็วัว กษุรก็กีบของวัว** เม็ดสองเม็ดประกบกันเหมือนกับวัวไทยเราเรียกโคกกระสุนก็เพราะดี ไม่น่าไปเปลี่ยนแปลง ไม่ควรไปถอยหลังเข้าคลอง สิ่งใดเป็นภาษาไทยอยู่ตัวแล้วไม่น่าไปเปลี่ยน แต่ถ้ายังเป็นพันทางอยู่ก็อาจจะเปลี่ยน ข้าพระพุทธเจ้ามีความเห็นเพียงเท่านี้ ขอเดชะ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสว่า **“ที่อาจารย์สุกิจพูดยืนยันว่าคนไทยเรามีจิตใจพิเศษ ไม่เหมือนฝรั่ง หรือแขก หรือจีน ก็ต้องรักษาจิตใจพิเศษนี้ไว้** ซึ่งมีอยู่ในภาษาเหมือนกัน วันนี้ได้พูดเรื่องปัญหาภาษาหลายอย่างคละเข้าไป แต่ว่าคงเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะกระตุ้นเตือนทุกคนว่า ภาษาที่เกิดปัญหาขึ้นได้มากหลายทาง ต้องพยายามช่วยกันแก้

อภิปฐนียบุคคล-มหาปุฐนียบุคคล-ปุฐนียบุคคล

ปัญหาต่าง ๆ นี้ และถกเถียงกันเพื่อที่จะขอให้แตก และให้ภาษาของเราบริสุทธิ์ใช้การได้ ไม่ให้
คุณคึกฤทธิชาติอาชีพ บัดนี้สมควรแก่เวลาที่จะเลิกประชุมแล้ว ข้าพเจ้าขอปิดประชุม”

ที่ประชุมยืนขึ้นปรบมือ ถวายคำนับ

เลิกประชุม เวลา ๑๒.๒๐ นาฬิกา

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินกลับ สมาชิกชุมนุมภาษาไทยและ
นิสิตพร้อมกันส่งเสด็จยังรถยนต์พระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินออกจากบริเวณมหาวิทยาลัยเมื่อ
เวลา ๑๒.๓๐ นาฬิกา

นอกจากพระมหากษัตริย์ทั้ง ๕ พระองค์ดังกล่าวมาแล้ว เจ้านายที่ทรงมีพระปรีชา
สามารถในด้านภาษาไทย ยังมีอีกหลายพระองค์ เช่น สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา
วชิรญาณวโรรส สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และ พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์
หรือที่เรารู้จักกันในนามปากกาว่า “**น.ม.ส.**” ซึ่งเป็นคำย่อมาจากพระนามเดิมของพระองค์ คือ
พระองค์เจ้ารัชนี้ แจ่มจรัส อันนับว่าเป็นเรื่องแปลก เพราะตามปกติก็ใช้อักษรย่อ เราจะยึด
ตัวหน้าเป็นสำคัญ แต่ “น.ม.ส.” ทรงใช้คำหลังเป็นสำคัญ คือ “น.” มาจาก รัชนี้ “ม.” มาจาก
แจ่ม และ “ส.” มาจาก จรัส ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้เคยนำวิธีการของพระองค์มาย่อใช้เป็นนาม
ปากกา เมื่อสมัยยังอยู่ในสมณเพศ ว่า “**จ.ส. ชูตินุโร**” คือ “จ” มาจากชื่อ “จ้านงค์” “ส”
มาจากนามสกุล “ทองประเสริฐ” ส่วน “ชูตินุโร” เป็น นามฉายาของข้าพเจ้า

เมื่อกล่าวถึง **น.ม.ส.** แล้ว ข้าพเจ้าก็อดนึกถึงพระราชนิพนธ์ เรื่อง “**ทำการ**” “ที่ทรง
เขียนล้อคนในสมัยนั้น ที่ชอบใช้คำว่า “**ทำการ**” ไว้ว่า

“สงสารคำ “**ทำการ**” มานานแล้ว

ดูไม่แคล้วตาไปในหนังสือ

มันถูกใช้หลายอย่างไม่ว่างมือ

๒๖๒ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาริชาการ”

แต่ละมือน้ำตรากรากเติมที่
ตำรวจเห็นโจรหาญ “ทำการจับ”
โจรมันกลับวิ่งทะยาน “ทำการหนี”
“ทำการป่วย” เป็นลมล้มพอดี
“ทำการชี้” “จิ้นหมายว่าตายเอ๋ย ะ”

ส่วน “**ปูชนียบุคคล**” รองลงมา ข้าพเจ้าเข้าขอใช้ชื่อว่า “**มหาปูชนียบุคคล**” เพราะบุคคลในระดับนี้ล้วนเป็น “**มหา**” มาก่อนทั้งสิ้น

มหาปูชนียบุคคลคนแรก คือ **พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร)** เปรียญ ๙ ประโยค สำนักวัดสระเกศ ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์ เป็นที่ **พระประสิทธิ์สุตคุณ** และได้ลาสิกขามารับราชการในกรมอาลักษณ์ จนได้เป็นเจ้ากรมอาลักษณ์ ท่านได้แต่งตำราเกี่ยวกับภาษาไทยไว้มากมาย ที่สำคัญก็คือ “**มูลบทบรรพกิจ วาหนิตินิกร อักษรประโยค สันโยควิธาน ไวยากรณ์พิचारณ์ พิศาลการันต์**” ซึ่งรวมเรียกว่า “**แบบสอนหนังสือไทย**” และเล่มที่สำคัญอีกเล่มหนึ่ง ซึ่งมีคนรู้จักน้อยคือ หนังสือ “**กิริยาพจนานถ์**” ที่นับว่าสำคัญมาก เพราะในการพิมพ์ครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓ น.ม.ส. ทรงเขียน “**คำนำ**” ไว้น่าสนใจและน่าสนใจมาก ทรงยกย่องพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ไว้ว่าเป็นเสมือน “**ศาลฎีกาในด้านภาษาไทย**” เมื่อพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ว่าอย่างนี้แล้วจะไม่มีผู้คัดค้าน แต่เมื่อพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย) ถึงอนิจกรรมแล้ว นักปราชญ์รุ่นหลัง ๆ มักจะติเตียนพระยาศรีสุนทรโวหารว่าใช้ภาษาไม่ถูก น.ม.ส. ทรงเป็นทนาย “**แก้ต่าง**” ให้ แล้วทรงเขียนไว้ว่า “**คนโบราณท่านมิได้บัญญัติอะไรจากความไม่รู้**” แต่คนรุ่นหลังทำเป็นอวดรู้ ข้าพเจ้าได้เคยสรุป “**วาทะ**” ของ น.ม.ส. ไปออกอากาศว่า “**จงอย่าเอาความโง่ของเราไปวัดความฉลาดของท่าน แล้วสรุปว่าท่านโง่ โดยใช้ความโง่ของเราเป็นมาตรฐานในการวัด**” เพราะถ้าเอาความโง่ของเราเป็นมาตรฐานในการวัด ผลลัพธ์ที่ออกมาก็ต้องเป็น “**โง่**” ทุกที

อภิปรายบุคคล-มหาบุรุษบุคคล-บุรุษบุคคล

มหาบุรุษบุคคลท่านที่ ๒ ก็คือ **พระยาอุปกิตศิลปสาร (นิ่ม กาญจนาชีวะ)** เปรี๊ยะ ๖ ประโยค วัดสุทัศน์เทพวราราม ท่านผู้นี้รักศึกษาภาษาไทยรู้จักกันดี เพราะทุกคนก็เคยเรียนหนังสือ **“หลักภาษาไทย”** ของ พระยาอุปกิตศิลปสารมาด้วยกันทั้งนั้น มีลักษณะเป็นรูปไวยากรณ์สมัยใหม่ตามแบบตะวันตก คล้ายกับเอาไวยากรณ์บาลีกับไวยากรณ์อังกฤษมาผสมกันเป็น **“ไวยากรณ์ไทย”** ชื่อต่าง ๆ ก็เป็นรูปบาลีและสันสกฤต คนที่ไม่เคยเรียนบาลีและสันสกฤต อย่าว่าแต่จะจำชื่อได้เลย แม้จะออกเสียงก็ไม่ค่อยถูก

มหาบุรุษบุคคลท่านที่ ๓ คือ **อาจารย์กำชัย ทองหล่อ** เป็นเปรี๊ยะ ๔ ประโยค สำนักวัดเทพศิรินทราวาส เป็นอาจารย์ภาษาไทยทั้งที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ และโรงเรียนต่าง ๆ เช่น โรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ข้าพเจ้าได้เคยเรียนวิชาภาษาไทยกับท่านถึง ๔ ปี และได้เป็นกรรมการชำระปทานุกรมที่ราชบัณฑิตยสถานด้วยกัน หนังสือ **“หลักภาษาไทย”** ของท่าน อ่านง่าย เข้าใจง่าย และได้พิมพ์เผยแพร่มาหลายครั้งแล้ว แม้แต่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ก็เคยเป็นศิษย์ท่านที่โรงเรียนจิตรลดามาแล้ว

สำหรับ **“มหา”** ที่เป็นอาจารย์ภาษาไทยที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรุ่นแรก ๆ ก็มี ท่าน**อาจารย์เกษม บุญศรี นาวาอากาศเอก (พิเศษ) แย้ม ประพัฒน์ทอง อาจารย์แปลก สนธิรักษ์ และ อาจารย์สวัสดิ์ พินิจจันทร์**

ในฐานะที่ผู้เป็นอาจารย์ภาษาไทยอย่างเชี่ยวชาญนั้นส่วนมากเป็น **“มหา”** เก่าแทบทั้งนั้น ข้าพเจ้ายังจำได้ว่า ในสมัยก่อน ถ้าใครสงสัยเรื่องภาษาไทย หรือ เรื่องธรรมะ เขาก็บอกว่า **“ไปถามพระซี”** เพราะชาวบ้านเขาเชื่อว่าพระเก่งภาษาไทย เพราะมีความรู้ภาษาบาลีเป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบัน อย่าว่าแต่ภาษาไทยเลย แม้บางที่เรื่องธรรมะแท้ ๆ เขาก็ให้ไปถามฆราวาส

เมื่อคราวที่**สมาคมศุภณีย์ค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา**ไปตั้งสมาคมอยู่ที่วัดสระเกศนั้น ได้จัดให้มีการบรรยายพระไตรปิฎกที่สมาคม และนำไปออกอากาศทางสถานีวิทยุอีกด้วย ในสมัยนั้นสมาคมได้ขอให้**สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (เกี่ยว อุปเสโณ)** ตั้งแต่ยังเป็น**พระเมธีสุทธิพงษ์** เป็นผู้บรรยายเรื่องพระวินัยปิฎก ข้าพเจ้าสมัยเป็น**พระกวีวิธาน** บรรยายเรื่อง พระสูตรตันตปิฎก และ **น.ส.สุจินต์ บริหารวนเขตต์** บรรยายพระอภิธรรมปิฎก แสดงว่าในสมัยนั้นผู้เชี่ยวชาญด้านอภิธรรม สามารถบรรยายให้ชาวบ้านฟังได้ง่าย ๆ ไม่มีพระ ต้องเอาฆราวาสผู้หนึ่งมาบรรยาย

๒๖๔ รวมบทความทางวิชาการ
เรื่อง “มหาจุฬาวិชาการ”

บัดนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเปิดการศึกษามาครบ ๖๐ ปีแล้ว เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายทั้งภายในและภายนอกประเทศ ข้าพเจ้าเห็นว่า บัณฑิตวิทยาลัย แห่งมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรจะเปิดสาขาภาษาไทยให้พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ได้ศึกษาบ้าง เพื่อรักษาสถานะแห่งคนวัดที่เคยได้รับยกย่องว่าเก่งด้านภาษาไทยมาแล้ว และ นี่ก็เป็นเหตุผลหนึ่งที่ข้าพเจ้ารับไปบรรยายในรายการ “ภาษาของเรา” “ภาษาไทยไซ่ซาน” และ “ภาษาไทย ๕ นาที” อยู่หลายสิบปี จนปัจจุบันต้องเลิกรายการไปเองเพราะไม่มีเวลาจะเขียน คำบรรยายไปออกอากาศทุกวันได้ ข้าพเจ้ายังเสียดายรายการเหล่านี้อยู่มาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย น่าจะได้รับเรื่องนี้มาพิจารณาและฟื้นฟูภาษาไทยให้แพร่หลายไปทั่วประเทศดังที่บรรพชนของเราได้เคยกระทำและประสบผลสำเร็จมาแล้วอย่างน่าชื่นชม.

(ศาสตราจารย์พิเศษจางงศ์ ทองประเสริฐ)

ที่ปรึกษาอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ

อุปนายกสภามหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาแห่งโลก

๑๑ กันยายน ๒๕๕๐